

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Doučování jako specifická forma podpory sociální integrace
romských dětí**

Bakalářská práce

Autor práce:	Edita Benešová
Studijní program:	Speciální pedagogika
Studijní obor:	Speciální pedagogika
Vedoucí práce:	Mgr. Zdeněk Toušek
Datum odevzdání práce:	2. 5. 2012

Abstrakt

Bakalářská práce je zpracovaná na téma Doučování jako specifická forma podpory sociální integrace romských dětí. Cílem je navržení efektivních metodických postupů pro doučování romských dětí v Kontaktním centru Maják, který náleží Salesiánskému středisku mládeže - dům dětí a mládeže České Budějovice, při respektování specifík cílové skupiny. Postupy jsou založené na neformálním charakteru pedagogické činnosti s využitím alternativních edukačních metod. Součástí práce je vytvoření metodických podkladů pro doučování konkrétního učiva českého jazyka 3. třídy.

V práci je na základě studia odborné literatury vymezena terminologie základních užívaných pojmů. Dále jsou charakterizována psychická a sociální specifika Romů a romské rodiny. Ta se v určitých sociálních znacích a vnímaných hodnotách odlišují od rodiny majoritní společnosti. Následující část se týká oblasti snahy státu ve vzdělávání Romů. Značná část práce je věnovaná alternativním formám a metodám výuky. Další kapitoly se zaměřují na problematiku sociálně vyloučeného sídliště Máj, v němž žijí děti navštěvující individuální doučování Kontaktního centra Maják. Podrobněji se zabývám současným systémem doučování s návrhem inovativního postupu práce. Výstupem mé práce je, na základě zjištěných informací a navržených inovativních postupů, vytvoření edukačního projektu, který bude prakticky uplatněn v Kontaktním centru Maják.

Abstract

The thesis is elaborated on topic Private tutoring as a specific form of support and social integration of Gipsy children. The aim was to propose efficient methodical procedures for tutorage of Roma children in Maják Contact Centre belonging to Salesian Youth Centre – the Children and Youth Centre in České Budějovice, respecting the specific target group. The procedures are based on the nature of informal educational activities using alternative teaching methods. The thesis comprises a methodical basis for tutoring of particular subject matter of Czech language for third classes.

Based on the study of specialized literature, the terminology of basically used terms has been defined. In the second part psychological and social specifics of Roma and of Roma families were characterized. Their family differs in certain social characteristics and perceived values from the majoritarian family. The next part concerns the efforts of government on education of Roma. Much of the thesis is devoted to alternative forms and methods of teaching of Roma.

Next chapters focus on the problems of socially excluded block of flats called Máj, where Roma children attend individual tutoring in Maják Contact Centre. I deal in detail with the current system of tutoring including innovative procedures. Based on the found information and on proposed innovative procedures and examples, the conclusion of the thesis explains the created educative project with regard to real possibilities of Maják Contact Centre.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2012

.....

Poděkování

Děkuji za cenné rady, odbornou pomoc, metodické vedení práce a především trpělivost při vypracování mé bakalářské práce vedoucímu Mgr. Zdeňku Touškovi.

Obsah

ÚVOD.....	7
1. VYMEZENÍ POJMŮ	10
1.1 Integrace.....	10
1.2 Romové	11
1.3 Doučování	13
2. ROMOVÉ	14
2.1 Rodina	14
2.1.1 Postavení členů rodiny.....	16
2.2 Psychická specifika	18
2.3 Sociální specifika	21
3. VZDĚLÁVÁNÍ	23
3.1 Postoje Romů ke vzdělání.....	23
3.2 Vyrovňovací postupy	25
3.2.1 Asistent pedagoga.....	26
3.2.2 Přípravné třídy.....	27
3.2.3 Doučování	27
3.3 Alternativní formy a metody výuky.....	28
3.3.1 Formy	29
3.3.2 Metody.....	30
4. SALESIÁNSKÉ STŘEDISKO MLÁDEŽE – DŮM DĚTÍ A MLÁDEŽE ČESKÉ BUDĚJOVICE (SaSM – DDM ČB).....	33
4.1 Vyloučená lokalita sídliště Máj.....	34
4.2 Činnost střediska	35
4.3 Kontaktní centrum Maják	37

4.3.1	Individuální doučování	38
5.	NÁVRH INOVATIVNÍCH POSTUPŮ PRÁCE S VYUŽITÍM ALTERNATIVNÍCH METOD a FOREM VÝUKY	40
6.	ZÁVĚR	44
7.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	46
8.	KLÍČOVÁ SLOVA	51
9.	PŘÍLOHY	52

ÚVOD

Jednou z největších evropských etnických menšin jsou Romové. Svým původem, historií a tradicemi se výrazně liší od většiny evropského obyvatelstva a na všech místech si dodnes udrželi jistou svébytnost. Její členové patří k nejchudším, nejčastěji nezaměstnaným, nejméně vzdělaným a nejvíce sociálně vyloučeným obyvatelům Evropské unie.

V mezinárodních dokumentech byla romská diskriminace poprvé zmíněna Radou Evropy v roce 1969 a v roce 1975 tato organizace přijala rezoluci o sociální situaci nomádů v Evropě. OSN uznalo Romy za svébytnou menšinu v roce 1977. O rok později byla založena Mezinárodní romská unie.

Dlouhodobým cílem Evropské unie i vlády České republiky je vyrovnávání šancí, kompenzace vstupních znevýhodnění a celkové zlepšení sociální situace Romů. Vláda ČR navrhla Koncepti romské integrace na období 2010 – 2013 s cílem řešit sociální vyloučení Romů. Navrhovaná opatření se zaměřují na klíčové oblasti života - oblast sociální, zaměstnanosti, předlužení, bydlení, zdravotnictví a zejména na oblast vzdělávání.

Nízká vzdělanostní úroveň vede ke špatné ekonomické situaci romských rodin a následně k jejich sociálnímu vyloučení. Tím se uzavírá bludný kruh jejich sociální exkluze.

Jednou z mnoha cest jak situaci řešit je snaha o zvýšení úspěšnosti romských dětí ve škole. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy proto podporuje státní i nestátní organizace zabývající se dalším vzděláváním. Do této oblasti patří i nestátní nezisková organizace Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže České Budějovice. Součástí centra je Kontaktní centrum Maják. Navazuje na formální vzdělávání specifickou pedagogickou činností - individuálním doučováním. Centrum se zaměřuje na práci s romskými dětmi ze sídliště Máj.

S činností centra jsem se poprvé seznámila při školní praxi. Zaujal mě systém doučování i jeho význam. Seznámila jsem se s chodem střediska a pracovní náplní zaměstnanců. Překvapil mě velký zájem dětí o doučování, které je dobrovolné a probíhá

v jejich volném čase. Poznala jsem, že práce na Majáku je smysluplná, a proto jsem se dále zapojila jako dobrovolnice. Vzhledem osobní angažovanosti jsem si za téma bakalářské práce vybrala Doučování jako specifická forma podpory sociální integrace romských dětí.

Cílem bakalářské práce bude navrhnout efektivní metodické postupy pro doučování romských dětí v Salesiánském středisku - domě dětí a mládeže v Českých Budějovicích založené na neformálním charakteru pedagogické činnosti a respektování specifík cílové skupiny s využitím alternativních edukačních metod. Součástí práce bude, jako ukázka aplikace inovativních metod pro individuální doučování, metodický materiál pro doučování vyjmenovaných slov českého jazyka 3. třídy.

Vzhledem k tomu, že výklad pojmů není vždy jednotný, vymezím ve své práci nejprve základní pojmy a charakterizuji psychická a sociální specifika Romů a romské rodiny. Ta se v určitých sociálních znacích a vnímaných hodnotách odlišuje od rodiny majoritní společnosti. Rozdíly mezi majoritní a romskou společností se neustále prohlubují. Jednou z příčin je nedostatečné vzdělání romské minority. Další část se proto bude týkat snah státu o vzdělávání Romů. S ohledem na zjištěná romská specifika se budu blíže věnovat alternativním formám a metodám výuky, které na tato specifika a potřeby reagují.

Následující kapitoly se budou zaměřovat na problematiku sídliště Máj. V této sociálně vyloučené lokalitě bydlí děti navštěvující individuální doučování Kontaktního centra Maják. Podrobněji se budu zabývat současným systémem doučování a navrhnu inovativní postupy práce s přihlédnutím k reálným možnostem Kontaktního centra Maják. V závěru práce bude pro ukázkou vytvořen edukační projekt.

Při realizaci bakalářské práce budu vycházet především z knižních zdrojů. V současné době je množství autorů, kteří se zabývají romskou problematikou a reagují na aktuální situaci.

Nenalezla jsem však práci, která by se blíže zaměřovala na doučování. V praxi podle mého názoru chybí práce, která by se zabývala bližším vymezením tohoto tématu,

zpracováním metodik a výsledky, které se promítnou i v jiných oblastech života než ve školní klasifikaci.

1. VYMEZENÍ POJMŮ

1.1 Integrace

Slovo integrace pochází z latinského slova *integrātiō*¹, které v překladu znamená uvést do bývalého stavu, scelit, napravit, obnovit.²

V odborné speciálně pedagogické terminologii se pojem integrace užívá ve dvou různých pojetích.

První pojetí integrace vycházející z definice ze 70. let 20. století od Sováka. Ten ji popisuje jako „*naprosté zapojení a plné splynutí defektního jedince se společností lidí zdravých, a to ve výchově a vzdělání, v pracovním uplatnění i ve společenském soužití.*“³ Integrace je chápána jako nejvyšší stav začlenění jedince, skupiny, komunity do integrální society.⁴ Jde tedy o opak segregace. Předpokládá se samostatnost, nezávislost jedince, jenž nevyžaduje zvláštní ohledy nebo přístupy ze strany přirozeného prostředí. Tento koncept je dnes některými autory považován za překonaný, neboť implicitně preferuje asimilaci, rozdílnost je vnímána negativně. Cílem je její co možná největší redukce.⁵

Druhé pojetí vnímá integraci jako proces začleňování jedince, skupiny či komunity do integrální society. Bürli pokládá za „*integraci vzájemný proces, ve kterém se obě strany k sobě přibližují a mění se, takže roste oboustranná pospolitost a sounáležitost.*“ Jde tedy o dynamický proces vzájemného přizpůsobování.⁶

---

¹ QUITT, Zdeněk, KUCHARSKÝ, Pavel. *Česko – latinský slovník starověké a současné latiny*. Vyd. 2. Praha: LEDA, 2003. 972 s. ISBN 80-7335-032-7.

² ŠENKOVÁ, Silva. *Latinsko – český, česko - latinský slovník*. Vyd.3. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 262 s. ISBN 80-7182-144-6.

³ SOVÁK, Miloš. *Nárys speciální pedagogiky*. Vyd. 4. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 231 s.

⁴ MÜHLPACHR, Pavel. In: VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. Vyd. 2. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.

⁵ MÜHLPACHR, Pavel. In: VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. Vyd. 2. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.

⁶ MÜHLPACHR, Pavel. In: VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogik: Integrace školní a sociální*. Vyd. 2. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.

Pojem integrace je ve speciální pedagogice užíván pro všechny cílové skupiny. V mé bakalářské práci se zaměřím na integraci v kontextu snahy o začlenění Romů.

Vláda České republiky v rámci Koncepce romské integrace 2010 - 2013 usiluje též o podporu a rozvoj romské kultury a o její včlenění do většinové kultury české společnosti.⁷ Integrace je zde v souladu se současným speciálně pedagogickým pojetím chápána jako proces začlenění. Termín integrace tedy práci budu užívat na základě tohoto pojetí. Konkrétně se budu přiklánět k již citované definici Bürliho.

1.2 Romové

Termín „Rom“ je v různých kontextech chápán a užíván různě, v následující části se ho pokusím upřesnit a následně také vybrat to pojetí, které budu dále ve své práci používat.

V romštině Rom znamená muž, manžel či životní druh.⁸

Slovo Rom, Romové je vlastním označením převážné části Cikánů v rámci celého světa jedná se proto de facto o etnonym.⁹ Z pohledu majority lze Romy označit jako menšinu či minoritu.

V odborné literatuře se termín Rom vyskytuje ve třech různých pojetích: Romové jako nositelé romské kultury, Romové jako charakteristika připsaná z vnějšku a Romové ve smyslu sebeidentifikace.¹⁰

První skupina autorů označuje Romy jako nositele romské kultury. Romem je míněn ten, kdo si osvojil určitý komplexní integrovaný systém hodnot, norem, principy sociální organizace, způsoby řešení konfliktů, atd., tedy systém, který identifikujeme

---

⁷ ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY, *Koncepce romské integrace 2010 – 2013*[on-line]. [cit. 11. 11. 2011]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>

⁸ DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Praha: Triton 2010. 251 s. ISBN 978-80-7387-428-5.

⁹ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

¹⁰ MORAVEC, Štěpán. *Nástin problému sociálního vyloučení romských populací*. In: HIRT, Tomáš. JAKOUBEK, Marek. *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 414 s. ISBN 80-86898-76-8.

jako romskou kulturu a praktikuje ho.¹¹ Z generace na generaci si předávají mateřský jazyk a tradice. Způsob života lidí udržujících tradiční kulturu a žijících v romských komunitách je označován romským slovem „romipen“.¹²

Za druhé mnoho autorů uznává pojetí Rom jako charakteristiku připsanou zvnějšku. Romem je ten, kdo je za Roma považován většinou svého okolí.¹³ Často jde o identifikaci druhými na základě fyziologických či biologických znaků.¹⁴ Příslušníky majoritní společnosti jsou označováni za Romy například i „romské“ děti vyrůstající v kojeneckých ústavech, tedy nedotčené romskou kulturou ani způsobem života „romipen“.¹⁵ Přitom lidé vypadající jako Romové mohou být nositeli jakékoli kultury, neboť fyziologické znaky a identita se vzájemně nepřekrývají, někdy se dokonce vylučují.¹⁶

Třetí skupinou autorů je termín Rom užíván ve smyslu sebeidentifikace. Za Roma je považován ten, kdo se za Roma považuje. Etnická či národnostní identita však není ničím původním, vrozeným a odjakživa daným, ale výsledkem výchovného, politického a osvětového působení.¹⁷ Jde o individuální národnostní cítění jednotlivce a o projev jeho svobodné vůle (k romské národnosti se hlásí také lidé, kteří nevykazují charakteristické antropologické a etnické znaky Romů, měli však např. romské předky).¹⁸

---

¹¹ MORAVEC, Štěpán. *Nástin problému sociálního vyloučení romských populací*. In: HIRT, Tomáš. JAKOUBEK, Marek. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 414 s. ISBN 80-86898-76-8.

¹² MASTNÁ, Lucie. *Specifika sociální práce s osobami z různých etnických menšin*. In: GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 414 s. ISBN 978-80-7368-627-7.

¹³ MORAVEC, Štěpán. *Nástin problému sociálního vyloučení romských populací*. In: HIRT, Tomáš. JAKOUBEK, Marek. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 414 s. ISBN 80-86898-76-8.

¹⁴ URBAN, Karel. *Policie v multikulturální společnosti*[online]. Policie, 2006, roč. 4. [cit. 21. 11. 2011] Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2006/04/manual.html>.

¹⁵ MASTNÁ, Lucie. *Specifika sociální práce s osobami z různých etnických menšin*. In: GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

¹⁶ URBAN, Karel. *Policie v multikulturální společnosti*[online]. Policie, 2006, roč. 4, [cit. 21. 11. 2011] Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2006/04/manual.html>.

¹⁷ URBAN, Karel. *Policie v multikulturální společnosti*[online]. Policie, 2006, roč. 4, [cit. 21. 11. 2011] Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2006/04/manual.html>.

¹⁸ MASTNÁ, Lucie. *Specifika sociální práce s osobami z různých etnických menšin*. In: GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

S ohledem na koncept národnosti zakotvené v Listině základních práv a svobod, dle něhož si člověk může národnost volit sám, budu v bakalářské práci vycházet ze třetího pojetí.

1.3 Doučování

Vymezení termínu doučování je poměrně obtížné. Ze základní pedagogické literatury se pouze dozvídáme, že doučování je „*forma pomoci žákům, kteří mají z různých důvodů učební problémy, nestačí tempu školního vyučování nebo dosahují slabších studijních výsledků.*“¹⁹

Z uvedené definice je zřejmé, že doučování není striktně vázáno na prostředí školy, ale může probíhat i v domácím prostředí, v prostředí dalších vzdělávacích institucí, apod. Paradoxně může být doučování realizováno ve sféře volného času, přestože za volný čas považujeme časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností, které máme rádi, baví nás, přinášejí nám radost a uvolnění a chceme a můžeme je dělat. Do volného času se nepočítá doba věnovaná práci, péči o rodinu a domácnost i o vlastní fyzické potřeby včetně spánku.²⁰ Je to doba, kdy si své činnosti může jedinec svobodně vybrat, dělá je dobrovolně a rád, přinášejí mu pocit uspokojení a uvolnění.²¹ Základním kritériem odlišnosti volného času od ostatních životních sfér je tedy svoboda výběru aktivity, respektive dobrovolnost. V souladu s tím se pro dobro – volné vzdělávání užijí také pojem zájmové vzdělávání.

Pro mou práci by se tedy dalo doučování vymezit jako dobrovolná aktivita dětí, jejímž obsahem je příprava na školu. Jde o pomoc při vypracovávání školních úkolů, procvičování a prohlubování znalostí s cílem následného upevnění a schopností aplikovat znalosti do běžného života. Doučování probíhá v nestátní organizaci a je vedeno pedagogickými pracovníky.

---

¹⁹ PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. Vyd.6. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

²⁰ PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy*. Vyd 3. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

²¹ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

2. ROMOVÉ

2.1 Rodina

Základní jednotkou romské společnosti je rodina, romsky famel'ija. Rodina má pro komunitu Romů obrovský význam. Často se o ní obecně traduje, že by pro všechny národy mohla být příkladem zejména svou soudržností, interpersonálními vztahy a pevnými vazbami, které jednotliví členové v sobě uchovávají.²²

Romové za rodinu v obecném slova smyslu považují naprosto všechny členy svého rodu. Od majoritní rodiny je odlišuje především společné soužití několika generací.²³ Jejich orientace na širší rodinu je velice silná. Pevné ekonomické a sociální vazby v rámci rodiny vypovídají o značné vnitřní solidaritě. Na rozdíl od češtiny mají pojmenování příbuzenských vztahů i pro děti sestřenic či bratranců.²⁴

Příslušnost k rodině má pro Roma zásadní význam. S ní se identifikuje, stává se její součástí, přijímá její přísná pravidla, kulturní a etické normy.²⁵

Rodinné vztahy podle romipen jsou v podstatě podřízeny dvěma základním principům:²⁶

- absence soukromého majetku - individualizované vlastnictví není pěstováno. Vztah k majetku je chápán ve smyslu: „Všechno "mé" patří rodině a vše je třeba dát k dispozici.“²⁷

- nepřipouští se závažná individuální rozhodnutí - o všem důležitém jedná rodina a jejímu rozhodnutí je třeba se podřídit. V opačném případě může být jedinec krutě potrestán (včetně vyloučení). V rodině existuje hierarchie starších a mladších, mužů a žen, ale každý člen velkorodiny se může ke každé věci vyjadřovat a jeho slovo může

---

²² KALEJA, Martin. *Psychosociální paradigmaty romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvíme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

²³ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

²⁴ *Romská rodina*[online]. ©2000. Poslední změna 26. 2. 2000[cit. 3.12.2011]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>

²⁵ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

²⁶ FRIŠTENSKÁ, Hana. *Specifická situace romské mládeže na trhu práce*[online], ©2010. [cit. 3. 12. 2011]. Dostupné z: <http://www.r-mosty.cz/dokumenty/Specifikasituace.pdf>

²⁷ JAKOUBEK, Marek. *Romové- konec(ne)jednoho mýtu*. Praha: Socioklub: 2004. 317 s. ISBN 80-86140-21-0.

být bráno za kolektivní rozhodnutí. Navenek je pak člen rodiny jen nositelem tohoto kolektivního rozhodnutí.²⁸

Jakoubek k těmto bodům doplňuje ještě absenci individualismu²⁹ - individuální rozvoj jedince není žádoucí, prioritní je poslušnost rodině a roli, kterou každý jedinec v rodině tradičně má. Jeho identita není chápána jako nezávislost, ale jako určitá pozice v rodině. Otázka: „Z jaké jsi rodiny?“ je nejdůležitějším identifikačním prvkem, který určuje či vylučuje postavení jedince v romské společnosti.³⁰

Romská rodina navíc zajišťuje ochranu sociální (nikdo nezůstane sám, o všechny je postaráno), psychologickou (veškeré problémy se řeší společně) i ekonomickou (poskytuje obživu pro všechny).³¹

Přesto z pohledu majority plní romská rodina svou funkci neúplně. Majorita negativně vnímá jejich existenční problémy projevující se nevyhovujícím obydlím, nedůslednou hygienou či nezaměstnaností. Poukazuje také na časté patologické jevy, jako např. toxikomanii a alkoholismus. Majoritě vzdálený je i velký počet dětí v rodině a brzké těhotenství. Velký problém vidí i ve vzdělání a v postojích k němu. Celkově je Romům přisuzována absence motivace, nedostatečný projev zájmu a na děti negativně působící absence vzorů.³² Dále Romům bývá vytýkána jejich hlučnost, špatné sousedské vztahy, nedostatečná pracovní morálka, lenost, aj. Na druhou stranu Romové vytýkají Čechům citový chlad, vypočítavost, nadřazené chování a rasismus.³³

V obou skupinách je množství jedinců, kteří mají tendenci zobecňovat vlastnosti jednotlivců druhé skupiny a přisuzovat je celé skupině.³⁴

---

²⁸ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

²⁹ JAKOUBEK, Marek. *Romská kultura – jedna z výrazných determinantů chudoby a ekonomického neúspěchu Romů*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

³⁰ FRIŠTENSKÁ, Hana. *Specifická situace romské mládeže na trhu práce*[online], ©2010. [cit. 3. 12. 2011]. Dostupné z: <http://www.r-mosty.cz/dokumenty/Specifikasituace.pdf>

³¹ *Romská rodina*[online]. ©2000. Poslední změna 26. 2. 2000 [cit. 3.12.2011]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>

³² KALEJA, Martin. *Psychosociální paradigmaty romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

³³ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

³⁴ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

2.1.1 Postavení členů rodiny

Postavení člena rodiny determinují dva základní faktory: pohlaví a věk.³⁵ Tradiční romská rodina je patriarchální, muž je v rodinné hierarchii postaven výše než žena.³⁶ V případě soužití více nukleárních rodin má hlavní slovo nejstarší muž. Úkolem mužů je zajistit ostatním členům rodiny ekonomické zázemí. Peníze muž odevzdává ženě. Žena tedy má často ekonomicky důležitější roli, neboť to je ona, kdo musí zabezpečit přežití rodiny - zajistit jídlo, oblečení.³⁷

Žena je v komunitě Romů předurčena k tomu, aby se stala dobrou manželkou a matkou. Je povinna projevovat pokoru a úctu svému muži, pečovat o něj. Vede domácnost a záleží na ní socioekonomický status rodiny – prezentace rodiny navenek. Všechny domácí práce jsou čistě ženskou doménou. Vše, co je v domácnosti zanedbáváno, se tedy vytýká jenom ženě. Žena je pilířem všech sociálních vazeb, které vznikají v nukleární rodině i mimo ni.³⁸

Další povinností ženy je výchova a péče o dítě. Mateřství je chápáno v komunitě jako významná hodnota. Vážnost ženy stoupá s počtem dětí - čím více dětí, tím větší vážnost.³⁹ Muž rozhoduje o počtu dětí v rodině a žena jeho přání akceptuje.⁴⁰ Je pravdou, že romská žena (dívka) v počátcích a při formování nově vznikající rodiny je předurčena k tomu, aby rodila často a tím si tak zvyšovala autoritu v komunitě. S narůstajícími rodičovskými povinnostmi matka spoléhá na pomoc starších dětí, protože ví, že se nemůže obrátit na manžela.⁴¹

Muž jako otec je z obecného pohledu pasivním rodičem. V roli otce vystupuje pouze formálně. To ale neznamená, že by ke svým dětem neměl citový vztah.

---

³⁵ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

³⁶ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

³⁷ *Romská rodina* [online]. ©2000. Poslední změna 26. 2. 2000 [cit. 3.12.2011]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>

³⁸ KALEJA, Martin. *Psychosociální paradigmaty romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

³⁹ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

⁴⁰ KALEJA, Martin. *Psychosociální paradigmaty romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

⁴¹ KALEJA, Martin. *Psychosociální paradigmaty romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

Jen výchovné rodičovské povinnosti přenechává manželce, neboť ji považuje za k tomu určenou. V současné době se však funkce romského otce mění.⁴²

Láska k dětem je pro Romy příslovečná. V dětech vidí pokračování rodu. Vše, co vede k zachování, zmnožení a pokračování života, má vysokou hodnotu. Postoje romských rodičů k výchově dětí jsou podmíněny jejich odlišnou mentalitou charakterizovanou větší emocionálností. Při výchově je dítě více respektováno ve svých pocitech a přáních.⁴³

Svět dětí a dospělých není oddělen a generace v romské rodině nejsou vůči sobě v opozici, ale tvoří vše společně. Dospělí dítě respektují a dítě je vedeno k tomu, aby respektovalo dospělé. Dítě se díky přítomnosti velkorodiny učí rychle navazovat sociální kontakty.⁴⁴

Děti nemají v romské rodině stejné postavení. Preferování některého dítěte rodiči je naprosto otevřené. Tím jsou ovlivněny i vztahy mezi sourozenci. Řadu privilegií získává především nejstarší syn. Od něj se kromě běžných mužských povinností očekává, že se bude podílet na výchově svých sourozenců. Pro ně je autoritou stejně jako otec. Jeho výchovné pravomoci jsou stejné jako rodičovské. Zastupuje otce v době jeho nepřítomnosti (musí se mu podřídit i vlastní matka).⁴⁵

Sourozenců je mnoho, takže na jejich výchovu nemají rodiče čas. Starší děti se tedy musejí starat o mladší, jak jen jsou toho schopny.⁴⁶ Dívky se musí již v útlém věku postarat o domácnost a měly by umět vařit jednodušší jídla. Nejstarší dcera velmi brzy přebírá část z řady povinností matky.⁴⁷

Starých lidí si Romové váží a prokazují jim úctu. Vyšší věk znamená vyšší postavení v rodinné hierarchii a společnosti vůbec. Postarat se o své rodiče je pro Romy naprosto přirozené.⁴⁸

---

⁴² KALEJA, Martin. *Psychosociální paradigma romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvmé o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

⁴³ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

⁴⁴ *Romská rodina*[online]. ©2000. Poslední změna 26. 2. 2000[cit. 3.12.2011]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>

⁴⁵ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

⁴⁶ JAKOUBEK, Marek. *Romové- konec(ne)jednoho mýtu*. Praha: Socioklub, 2004. 317 s. ISBN 80-86140-21-0.

⁴⁷ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

⁴⁸ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

2.2 Psychická specifika

Romové nejsou bytosti, které fungují podle jiných zákonitostí oproti jedincům pocházejícím z majority. Jako každé etnikum však mají svá specifika.⁴⁹

Samotní Romové považují za svou nejlepší vlastnost dobrosrdečnost a soucit.⁵⁰ Je pro ně charakteristická ochota dělit se. V komunitě platí také zásada solidarity s různě znevýhodněnými členy – především s nemocnými nebo sirotky.⁵¹

Další vlastností, kterou se Romové liší od majoritní společnosti, je citová spontánnost⁵² a živý temperament. Romské myšlení je velmi konkrétní a impulzivní.⁵³ Zatímco kultura majority projevy citů už od raného věku tlumí, romská výchova je v tomto svobodnější a volnější. City bývají projevovány naprosto volně a hlasitě hudbou, tancem, ale i živou gestikulací. Často své spory řeší hlučně, padají nadávky, užívají hroživá gesta. Intenzita projevu se zvyšuje se zvyšujícím počtem Romů. Majorita toto chování vnímá negativně a označuje ji za „cikánskou hlučnost“.⁵⁴

Pro většinovou společnost je nepochopitelná jejich orientace na přítomnost.⁵⁵ Romové nepřemýšlejí o budoucnosti, dokladem je i jejich přísloví „Lepší vajíčko dnes než slepice zítra.“⁵⁶ Jejich život uznává jen „dnes a teď“, žádné „zítra“. Tím lépe se dovedou radovat z toho, co je. „Zítra“ je něco mlhavého a neurčitého, co vzbuzuje úzkost, proto na něj nemyslí. Takže dohodnout se na zítra znamená „od zítřka do někdy“. Nevracejí se v myšlenkách ani příliš do minulosti.⁵⁷

---

⁴⁹ MASTNÁ, Lucie *Specifika sociální práce s osobami z různých etnických menšin*. In: GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

⁵⁰ ROUS, Jiří. *Práce s romskou mládeží odborný seminář 23. 25.11.* Praha: Salesiánská provincie, 2001. 96 s.

⁵¹ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

⁵² ROUS, Jiří. *Práce s romskou mládeží odborný seminář 23. 25.11.* Praha: Salesiánská provincie, 2001. 96 s.

⁵³ BALABÁNOVÁ, Helena *Neznámí Romové*. Metodický materiál pro učitele Praha: Raabe, 2006.

⁵⁴ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

⁵⁵ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

⁵⁶ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

⁵⁷ BALABÁNOVÁ, Helena. *Neznámí Romové*. Metodický materiál pro učitele Praha: Raabe, 2006.

Fixace na přítomnost u Romů je tak silná, že se často dostávají do tíživých existenčních problémů.⁵⁸ Nepředvídají nepříjemnosti, které mohou z jejich současného jednání vzejít v budoucnosti. Ve spojení se značnou emocionalitou projevu mívají často jejich okamžitá rozhodnutí katastrofální dohru v budoucnosti. Problémy neřeší s předstihem, problémy se odkládají a řeší se často až tehdy, když už je pozdě.⁵⁹

S orientací na přítomnost souvisí i slabá vůle a malá vytrvalost. Vytrvat u jedné činnosti ve škole nebo v práci znamená pro Romy problém. Ten neřeší rozumem, ale emotivně, a tak se při překážkách vzdávají. Neustálá změna je pravidlem přežití. Dalo by se říct, že neumějí chtít něčeho dosáhnout. Mnozí nejsou schopni získat ani řidičský průkaz, protože by museli vynaložit nějaké úsilí a na to nejsou zvyklí. Romové také trpí chronickým nedostatkem disciplíny. Je normální, že se Romové veselí pozdě do noci a pak nevstanou do práce. To utvrzuje majoritu o jejich nespolehlivosti.⁶⁰ Spolu s neschopností vytrvat je to hlavní důvod, proč někteří zaměstnavatelé odmítají zaměstnávat Romy.⁶¹

Čas mnoho Romů, zejména žijících v sociálně vyloučených romských lokalitách, neodvozuje od ročních období (posloupnosti změn v přírodě), ale od konkrétních pravidelných událostí a činů, jako jsou např. měsíční termíny výplaty sociálních dávek.⁶²

Pro Romy je skutečné to, co si dokážou představit. Co si představit nedokážou, nemá pro ně žádnou hodnotu. Nepředstavitelné pouští ze zřetele. Konkrétním příkladem tohoto přístupu je z hlediska vzdělávání studium na střední škole či rekvalifikační kurz. Možnost studia přisuzují jen majoritě.

Naopak i věci a události neskutečné, které reálně neexistují, ale které si Rom dovede představit a ztotožnit se s nimi, zvnitřňuje a mluví o nich, jako by skutečné byly.

---

⁵⁸ KALEJA, Martin. *Psychosociální paradigma romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvíme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

⁵⁹ MASTNÁ, Lucie. *Specifika sociální práce s osobami z různých etnických menšin*. In: GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

⁶⁰ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

⁶¹ ROUS, Jiří. *Práce s romskou mládeží odborný seminář 23. 25.11*. Praha: Salesiánská provincie, 2001. 96 s.

⁶² MASTNÁ, Lucie. *Specifika sociální práce s osobami z různých etnických menšin*. In: GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

Romové velmi často zvnitřňují sny, přikládají jim velkou váhu, a když spolu hovoří, vykládají sen jako skutečnou realitu.⁶³

Problémem je pocit méněcennosti typický pro každou menšinu. Z tohoto pocitu nepřijetí majoritou plyne jejich nejistota, kterou kompenzují zdůrazňováním sebevědomím, arogancí, vychloubáním, lží, primitivní brutalitou, předváděním, strháváním pozornosti, aj. Přitom jsou mimořádně citliví vůči každé nespravedlnosti, a to i zdánlivé.⁶⁴

Mezi další zvláštnosti psychiky patří neustálý pocit strachu, který je historicky podmíněn mnogogenerační zkušeností neustálého pronásledování i osobními zážitky.⁶⁵ Bezpečně se Rom cítí jen ve vlastní skupině. Osamoceně se bojí téměř všeho – lidí, zvířat nebo duchů.⁶⁶ Už pouhé „být sám“ pro ně znamená „být v nebezpečí“. Tuto přesně nedefinovatelnou emoci prožívají Romové také skupinově a je významným činitelem působícím na jejich soudržnost. I mlhavě definovaný nepřítel vytváří pocit sounáležitosti, vědomí „my a ti druzí“. Mnohost je podmínkou štěstí a bezpečí. Jako jednotlivci jsou často zbabělí. Obvyklou reakcí na emoce strachu jsou různé formy únikového jednání nebo agrese. Mají značný strach z bolesti a smrti.⁶⁷

Problémem je pro ně také nízká schopnost generalizovat.⁶⁸ Z toho vyplývají nesnáze ve škole – zejména v matematice i v předmětech řešících etické a vztahové problémy. Každá strategie práce, výchovy a vyjednávání s Romy s tím má počítat. Musí opakovaně obsahovat ujištění ochrany, bezpečí a ubezpečení o upřímné náklonnosti.⁶⁹

---

⁶³ BALABÁNOVÁ, Helena. *Neznámí Romové*. Metodický materiál pro učitele Praha: Raabe, 2006.

⁶⁴ ROUS, Jiří. *Práce s romskou mládeží odborný seminář 23. 25.11.* Praha: Salesiánská provincie, 2001. 96 s.

⁶⁵ ROUS, Jiří. *Práce s romskou mládeží odborný seminář 23. 25.11.* Praha: Salesiánská provincie, 2001. 96 s.

⁶⁶ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

⁶⁷ BALABÁNOVÁ, Helena. *Neznámí Romové*. Metodický materiál pro učitele. Praha: Raabe, 2006.

⁶⁸ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

⁶⁹ ROUS, Jiří. *Práce s romskou mládeží odborný seminář 23. 25.11.* Praha: Salesiánská provincie, 2001. 96 s.

2.3 Sociální specifika

Romské etnikum není jednotlé a homogenní. Romové jsou diferencováni dle jednotlivých zemí, kde se usadili, rozdílností prostředí kde žijí, příslušností k jednotlivým skupinám, ale aktuálně především dle svého sociálního postavení, sociální stratifikace a způsobu života. V České republice se používá toto dělení: slovenští, maďarští, čeští a moravští, němečtí – Sintové a olašští Romové.⁷⁰ Mezi Romy najdeme širokou škálu pozitivních i negativních personálních vazeb v rámci rodů a lokalit i k sociálnímu prostředí.⁷¹

Mezi Romy jsou vždy přirozenými vlastnostmi úcta a respekt, ačkoliv mnohdy vnější chování Romů pro členy majoritní společnosti působí dosti bizarně, protože neznají důvody jejich chování.⁷²

Romové se liší od majoritní společnosti svou soudržností, která je jednou z nápadnějších specifík tohoto etnika. Romové potřebují být stále spolu, všechny záležitosti prohovořovat a spolurozhodovat. To vede k značné nesamostatnosti jak u dětí, tak i u dospělých.⁷³

Romové se nezdraví podáváním ruky, nebo jen velmi zřídka. Pokud podá ruku žena muži, považuje se to za erotickou výzvu. Tradiční přísná cudnost romských rodin vylučovala jakékoli projevy sexuality rodičů před dětmi. Některé skupiny se dodnes stydí objevit se před lidmi v plavkách. Zakořeněný názor, že Romové žijí pohlavním životem před dětmi nebo že incest je u nich běžným jevem, je nesprávný.⁷⁴

Romové nejsou zvyklí děkovat a prosit. Rom, který vyžaduje, aby ho druzí prosili, je považován za lakomého. Rozdělit se o to, co mám, se považuje

---

⁷⁰ DAVIDOVÁ, Eva. *Romská menšina v České republice: Teoretický a historický exkurz*. In: KAJANOVÁ, Alena. URBAN, Petr et al. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulta, 2009. 104 s. ISBN 978-80-7394-181-9.

⁷¹ ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

⁷² KALEJA, Martin. *Psychosociální paradigmaty romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

⁷³ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

⁷⁴ ROUS, Jiří. *Práce s romskou mládeží odborný seminář 23. 25.11.* Praha: Salesiánská provincie, 2001. 96 s.

za samozřejmé a patří to k tradiční romské pohostinnosti. Je povinností hostům předložit jídlo a host nesmí odmítnout. Znamenalo by to, že považuje hostitele za rituálně nečisté a štítí se jich. Nejvyšším projevem pohostinnosti je podání masa a alkoholu. Laskavost prokazuje ten, kdo si bere, ne ten, kdo dává. Na pozvání je však třeba čekat. Jedině z majority nepozvou do bytu, pokud tam mají nepořádek.⁷⁵

Pod tlakem kultury majoritní skupiny se Romové postupně přizpůsobují jejímu stylu života.

---

⁷⁵ ROUS, Jiří. *Práce s romskou mládeží odborný seminář 23. 25.11.* Praha: Salesiánská provincie, 2001. 96 s.

3. VZDĚLÁVÁNÍ

3.1 Postoje Romů ke vzdělání

Romové se od pradávna učili nápodobou, pozorováním toho, co se dělo kolem nich, vnímáním toho, co jim bylo ukazováno. Tradiční řemesla se jako u majoritní společnosti dědila z otce na syna, nebylo k tomu potřeba formálního vzdělání.⁷⁶

Také za komunistické vlády se bez vzdělání obešli, jelikož za fyzickou práci dostávali mnohem více než vysokoškolsky vzdělaní lidé.⁷⁷

Vzdělání romské populace je jedním z rozhodujících předpokladů vzestupu romského etnika a jeho integrace do společnosti. Systém vzdělání by měl být propojen a aplikován na celou romskou populaci v celém jejím průřezu.⁷⁸ Vzdělání nabývá stále na významu pro nezastupitelný přínos k profesní úspěšnosti, k uplatnění v životě a k prožití kvalitního a plnohodnotného života. To se může v budoucnu stát jedním východiskem ze začarovaného kruhu romské pracovní odbornosti a s ní spojených problémů jako je sociální vyloučení, nezaměstnanost, aj.⁷⁹

Romové tedy přikládají vzdělání mnohem menší důležitost, než zbylá část z většinové společnosti. Mají a priori nedůvěru k "bílé", víceméně represivní instituci. Tato nedůvěra je přirozeně přenášena na dítě.

Děti z romských sociálně vyloučených lokalit vyrůstají v prostředí, ve kterém není příprava na povinnou školní docházku prioritou. Přicházejí do škol s odlišnou výbavou sociálních a komunikačních dovedností. Mají nedostatečně vyvinutou jemnou motoriku a neosvojené kulturní a hygienické návyky. To má za následek obtížnější

---

⁷⁶ MASTNÁ, Lucie. *Specifika sociální práce s osobami z různých etnických menšin*. In: GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

⁷⁷ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

⁷⁸ BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Brno: MSD, 2005. 420 s. ISBN 80-86633-37-3.

⁷⁹ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. Vyd. 2. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.

adaptaci dítěte na nové prostředí školy.⁸⁰ Významným nedostatkem v procesu učení je také absence motivace.⁸¹

Další bariérou je nedostatečná znalost českého jazyka.⁸² Rodiny doma mluví etnolektem češtiny a spisovný český jazyk slyší ve škole mnohdy poprvé.

Velmi málo romských dětí prochází mateřskou školou a výchova v romské rodině zpravidla není dobrou přípravou na školní práci. V rodině prakticky nezískává zkušenost s knížkou, hračkami, tužkou a papírem. Chybí omalovánky, doplňovačky, hádanky, stavebnice aj.⁸³ Životní styl rodičů je specifický. Nenavštěvují kulturní památky, sportovní zařízení a nezúčastňují se sportovních akcí či aktivit, kde by dítě mohlo získat povědomí a poznatky související s tímto „společenským světem“.⁸⁴ To vše bývá příčinou ztížených podmínek romských dětí při vstupu do první třídy.⁸⁵

Současná situace se mění, v žádném případě není možné tvrzení generalizovat. Mnozí rodiče si již postupně začínají uvědomovat význam vzdělání pro uplatnění v majoritní společnosti, o čemž svědčí nárůst středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných Romů.⁸⁶

---

⁸⁰ GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

⁸¹ BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se specifickými vzdělávacími potřebami v České republice*. Brno: MSD, 2005. 420 s. ISBN 80-86633-37-3.

⁸² GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

⁸³ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

⁸⁴ KALEJA, Martin. *Sociální a multikulturní aspekty v kontextu edukace romských žáků*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvíme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

⁸⁵ GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

⁸⁶ MASTNÁ, Lucie. *Specifika sociální práce s osobami z různých etnických menšin*. In: GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

3.2 Vyrovnávací postupy

Přibližně 52 % romských dětí ze sociálně vyloučených lokalit nebo lokalit sociálním vyloučením ohrožených je bez přípravy v mateřské škole.⁸⁷ Přesto navštěvují – li ji, je již jistý předpoklad dobré adaptace na školní prostředí.⁸⁸ Jednou ze snah zpřístupnění mateřské školy široké veřejnosti je to, že poslední rok návštěvy mateřské školy před nástupem do základní školy bezplatný. Tento krok dává i sociálně slabým rodinám možnost, posílat své děti do mateřské školy alespoň v posledním roce.⁸⁹

V mateřské škole lze u romského dítěte zlepšit schopnost komunikace, zmírní se jazyková bariéra, často si dítě osvojí hygienické návyky, naučí se pracovat s knížkami, kreslit, naváže přátelské vztahy s dětmi. Také se zde dítě naučí rozhodovat se i nést následky. Romské děti, které docházely do mateřské školy, jsou ve vzdělání jednoznačně úspěšnější.⁹⁰

Povinná školní docházka je obdobím, kdy dítě získává ve škole sociální dovednosti a současně se je učí využívat. Po celou dobu školní docházky je důležité vytvářet kladný vztah romského dítěte ke škole a jeho zájem o učení.⁹¹ Protože ve třídě patří romské děti spíše mezi neoblíbené, potřebují neustále motivovat, vést a cítit, že se mají na koho obrátit.

Romští žáci zejména v prvních ročnících jsou plní zvědavosti, snahy dozvědět se něco nového. Čiší z nich spontánnost, pracují rádi, potřebují však neustálou motivaci, vedení a mít vědomí toho, že to, co dělají, dělají správně a k něčemu to vede.⁹²

---

⁸⁷ ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce romské integrace 2010 – 2013*[on-line]. [cit. 11. 11. 2011]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>

⁸⁸ BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Brno: MSD, 2005. 420 s. ISBN 80-86633-37-3.

⁸⁹ BALVÍN, Jaroslav. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix, 2004. 205 s. ISBN 80-86031-48-9.

⁹⁰ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

⁹¹ BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Brno: MSD, 2005. 420 s. ISBN 80-86633-37-3.

⁹² ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

Při výuce se hůře soustřeďují, mívají slabou úmyslnou pozornost a potřebují častější přestávky. Vyhovuje jim dramatizace a technika hraní rolí.⁹³ Odrazuje je ploché plnění povinností se vzdáleným výsledkem. Projevují se vysokou mírou nesamostatnosti, při počátečním neúspěchu se snadno vzdávají. Povinnost musí být předkládaná jako výzva, jinak mají ke vzdělávání přímo odpor.⁹⁴

Učitel by měl usilovat o odstranění všech forem diskriminace jednotlivců i skupin, o pomoc při odstraňování vnitřních překážek jedinců, převážně odstranění znevýhodnění ve vzdělání a kvalifikaci. Měl by předcházet a eliminovat důsledky sociálního vyloučení, zajistit rozvoj romské kultury a jazyka a vytvořit tolerantní prostředí bez předsudků se zajištěním bezpečnosti.⁹⁵

3.2.1 Asistent pedagoga

Zřízení asistenta pedagoga je jedním z vyrovnávacích postupů v oblasti vzdělávání pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním.⁹⁶

K hlavním činnostem asistenta pedagoga patří především pedagogická asistence učitelům při vyučovacím procesu. Pomáhají žákům při aklimatizaci na školní prostředí a komunikují s rodiči žáků. Dále mají povinnost pomáhat žákům při výuce a při přípravě na výuku.⁹⁷

Zákon č. 563/2004 Sb. upravuje jeho předpoklady pro výkon činnosti a odbornou kvalifikaci. Pro práci asistenta stačí i absolvování základní školy a speciálního kurzu. Tyto vstřícné podmínky umožňují pracovat na této pozici i Romům.

---

⁹³ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.

⁹⁴ KALEJA, Martin. *Sociální a multikulturní aspekty v kontextu edukace romských žáků*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvíme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

⁹⁵ BALVÍN, Jaroslav. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix, 2004. 205 s. ISBN 80-86031-48-9.

⁹⁶ ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce romské integrace 2010 – 2013*[on-line]. [cit. 11. 11. 2011]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>

⁹⁷ Vyhláška č. 73/ 2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

3.2.2 Přípravné třídy

Přípravné třídy se zřizují dle § 47 Školského zákona č. 561/2004 Sb. při základních školách, základních školách praktických i při mateřských školách. Jsou zřízeny pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Do přípravných tříd je docházka nepovinná.⁹⁸

Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 7 dětí. O zařazování žáků do přípravné třídy základní školy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení, které k žádosti přiloží zákonný zástupce. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu.⁹⁹

Romské děti, jež prošly přípravnými třídami, prospívají mnohem lépe na základní škole než žáci, kteří přípravnou třídu nenavštěvovali.¹⁰⁰

3.2.3 Doučování

Z cílových opatření Koncepce romské integrace pro období 2010 – 2013 je jako jedna z forem podpurného opatření doučování. Doučování je bráno jako podpora ke zvýšení školní úspěšnosti romských žáků a také k zabránění předčasného odchodu ze vzdělávacího procesu. V dokumentu je doporučováno především pro děti na 2. stupni základní školy, kdy se jejich prospěch rapidně zhoršuje a zvyšuje se počet absencí.¹⁰¹ V Kontaktním centru Maják je doučování poskytováno především dětem z prvního stupně, které v tomto věku mají o vzdělávání větší zájem a je větší možnost částečně eliminovat školní neúspěšnost.

---

⁹⁸ Zákon č. 561/ 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

⁹⁹ Zákon č. 561/ 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

¹⁰⁰ VRBICOVÁ, Jana. *Romský žák – žák ze sociálně znevýhodněného prostředí na příkladu konkrétní školy*. In: KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvíme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.

¹⁰¹ ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce romské integrace 2010 – 2013*[on-line]. [cit. 11. 11. 2011]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>

Jedna z forem institucionálně zajišťovaného doučování je přes středisko pro zájmové vzdělávání školní družinou. Zde je po činnostech sportovních, přírodovědných, technických, společenskovedních a estetických vymezen prostor také pro přípravu na vyučování.¹⁰²

V oblasti zajištění doučování má důležitou roli neziskový sektor, který ho nabízí na lokální úrovni a propojuje jej i řadou volnočasových aktivit.¹⁰³

3.3 Alternativní formy a metody výuky

Alternativní přístupy flexibilně reagují na specifickou přístup Romů ke vzdělávání. Vychází z osobní, kulturní, aj. specifikace romských žáků či prostředí, ve kterém výuka probíhá. Na základě těchto vlastností by bylo vhodné se při výuce romských žáků těmito přístupy inspirovat a zefektivnit tak proces vyučování.

Vyučování je dynamický proces cíleného a systematického vzdělávání i výchovy dětí, mládeže a dospělých. To se odehrává v různých formách, které se odlišují prostorem, časem a vztahy mezi účastníky.¹⁰⁴ Běžné školní podmínky jsou často omezeny osobní zkušeností a vlastní činností žáka. Vyučování je zaměřeno jen na verbální osvojování mnoha faktů či abstrahovaných pojmů. Ty jsou vzdáleny reálnému životu žáka. To následně často vyvolává problémy v jeho motivaci a ztrátě zájmu o učivo.¹⁰⁵

Z nespokojenosti s organizací a obsahu běžného školství proto vznikly takzvané alternativní školy, které hojně užívají nové přístupy ke vzdělávání a výchově.¹⁰⁶ Odlišnost alternativních škol může spočívat ve specifickém obsahu a cíli vzdělávání, v organizaci výuky, hodnocení vzdělávacích výsledků žáka, aj. Alternativní školy spojuje pět základních rysů. Jsou zaměřeny pedocentricky, snaží se o rozvoj aktivity, usilují o komplexní výchovu dítěte, jsou chápány jako společenství a jejich cílem je

---

¹⁰² Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

¹⁰³ ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce romské integrace 2010 – 2013*[on-line]. [cit. 11. 11. 2011]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>

¹⁰⁴ PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. 953 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

¹⁰⁵ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

¹⁰⁶ VALIŠOVÁ, Alena. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

rozšíření vzdělávacího prostředí nad rámec školní třídy. Tato filosofie společná pro alternativní školy se promítá v přístupu k žákovi skrze formy a metody výuky.¹⁰⁷

3.3.1 Formy

Pro vyučovací proces je velmi důležitá organizační forma. Je to konkrétní organizační rámec, v němž se realizuje předávání učiva. Zahrnuje prostředí, ve kterém je vyučování uskutečňováno, časové formy organizace a organizace vzájemné součinnosti učitele a žáků. Jde tedy o komplex jednotlivých možností, jakými je či může být vyučovací proces organizován. Je důležité s kým a jak, ale také kde výuka probíhá.

Nejběžnějším způsobem tradiční organizace ve třídě základní školy je frontální vyučování. Učitel řídí činnost velké skupiny žáků současně. Komunikace probíhá jen mezi učitelem a žáky.¹⁰⁸

Opakem je individuální forma pramenící z alternativní výuky. Učitel pracuje s jednotlivcem nebo malou skupinou žáků, nemá dominantní roli. Může se žákům neustále věnovat a proces učení probíhá velmi intenzivně. Komunikují jak učitel se žáky, tak žáci mezi sebou navzájem.¹⁰⁹

Další z forem, jež jsou přizpůsobeny možnostem žáků, je individualizovaná forma. Při ní učitel neřídí bezprostředně činnost žáků, žáci řeší zadané úkoly samostatně. Pracují dle svého tempa, postup učení i jeho rozsah odpovídá individuálním možnostem, popřípadě i jejich individuálním přáním.¹¹⁰

Skupinovým vyučováním chápeme alternativní formu, kdy jsou vytvořeny malé skupinky žáků spolupracující na zadaném úkolu. Kladem této formy je, že využívá sociálních vztahů mezi žáky. Práce ve skupině rozvíjí dovednost spolupracovat, navzájem si pomáhat, vést diskuzi, vyměňovat si názory, organizovat společnou práci. Ve skupině se uplatňují i žáci pasivní a méně výkonní, nesmělí, kteří si ve větší skupině

---

¹⁰⁷ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. 144 s. ISBN 80-7178-977-1.

¹⁰⁸ VALIŠOVÁ, Alena. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

¹⁰⁹ KALHOUS, Zdeněk. OBST, Otto. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

¹¹⁰ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

neodvažují zaujmout vlastní stanovisko.¹¹¹ Tato forma ve třídě vytváří příznivou atmosféru pro učení.

Další z alternativních forem výuky je týmové vyučování. To je charakteristické vytvořením týmu učitelů, jenž pracuje s různými skupinami žáků. Tým může být složen z učitelů stejné odbornosti či tým všeoborový.¹¹² Učitelé společně plánují, realizují a hodnotí výuku. Ta má za cíl zajistit efektivní vyučování pro všechny i přes jisté odlišnosti. Tato forma je náročná nejen na organizaci, ale také na prostorové zabezpečení.¹¹³

Projektové vyučování, jedna z alternativních forem, je zaměřeno na osobní zkušenost žáků při řešení komplexních teoretických nebo praktických problémů. Ty vycházejí ze životního prostředí žáků, místa bydliště. Tato koncepce vychází z předpokladu, že nelze od sebe odtrhávat poznání a činnost. Jde o promýšlení, zpracování a hodnocení zkušeností. Žáci zpracovávají informace, shromažďují potřebný materiál, spojují text a obraz. Nad řešením diskutují a snaží se navrhnout řešení. Na závěr projekt zveřejní a zhodnotí.¹¹⁴

3.3.2 Metody

Vyučovací metoda je postup, cesta, způsob vyučování. Charakterizuje činnost učitele, jež vede žáka k dosažení stanovených vzdělávacích cílů.¹¹⁵

O nevhodnějších metodách výuky musí učitel uvažovat již při přípravě učiva.¹¹⁶ Výběr metody závisí na cíli a obsahu vyučování, typu prostředí a charakteristice žáků. Každý žák má jiný styl a strategii učení a od toho by se měla odvíjet metoda výuky. Učitel by měl dbát na to, zda je pro žáky lepší učit se vizuálně, auditivně či kinesteticky.

---

¹¹¹ VALIŠOVÁ, Alena. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

¹¹² SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

¹¹³ VALIŠOVÁ, Alena. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

¹¹⁴ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

¹¹⁵ PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

¹¹⁶ KALHOUS, Zdeněk. OBST, Otto. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

Jednostranné využívání vyučovací metody nevede k dobrým výsledkům. V konkrétním vyučovacím procesu se tedy uplatňují různé vyučovací metody souběžně a ve vzájemném propojení.¹¹⁷

Při vyučovacím procesu mohou učitelé využít metod slovních. Ty zahrnují metody tradiční, jako monologické, které jsou vhodné zejména jako metody se základním seznámením s učivem a také především jako motivační aspekt. Metody dialogické kladou důraz na větší spolupráci s žáky, pracují s jejich nápady. Mohou probíhat formou dialogu, diskuze, brainstormingu a brainwritingu. Tyto metody vystupují jednak samostatně, doplňují a doprovázejí však všechny ostatní metody. Jsou založeny na vnímání a chápání řeči posluchači, kteří si osvojují nové poznání. Metoda práce s knihou, textovým materiálem a písemnou prací vyžaduje dobré čtenářské schopnosti, zvládnutí čtení s porozuměním. Častými využívanými materiály jsou ilustrace, plánky, schémata, mapky, tabulky.¹¹⁸

Zkušenost je odlišná od abstraktního předávání vědomostí. Je důležité, aby učení nebylo založeno jen na předávání slov, protože znevýhodňuje ty, jejichž verbální dovednosti nejsou dostatečně silně vyvinuty.¹¹⁹ Jedno ze schémat, jak se člověk učí, je Kolbův model. Ten vychází ze získání konkrétní zkušenosti. Toto zkušenostní učení je lépe koncipováno jako proces a není pevně dán termín dosažení výsledků.

Využití reálného prožitku k výchově a vzdělávání je základním principem zážitkové pedagogiky. K učení dochází díky zkoumání a zpracování zkušeností, jež zážitek vyvolal.¹²⁰

Jednou z alternativních metod výuky, jež klade důraz na osobní zkušenost žáků, je metoda názorně demonstrační. Realizuje se prostřednictvím didaktických pomůcek, pozorováním předmětů a jevů, demonstrací statických obrazů i statickou a dynamickou projekcí. Pomůcky, obohacují představy žáků, konkretizují abstraktní systém pojmů,

---

¹¹⁷ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

¹¹⁸ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

¹¹⁹ HARTL, Pavel., HARTLOVÁ, Helena. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

¹²⁰ PELÁNEK, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7367-353-6.

podporují spojování poznávané skutečnosti s reálnou životní praxí. Jsou velmi účinným motivačním prostředkem.¹²¹

Hlavním pramenem metod praktických činností žáků je jejich přímý styk s předměty. Řadíme sem montážní a demontážní práce, laboratorní práce i praktické činnosti s různým zaměřením. Učí se pracovat soustředěně a kulturně. Osvojují si pracovní postupy a dovednosti, které mohou aplikovat v podmínkách reálného života.¹²²

Alternativní formou jsou i didaktické hry, jež pomáhají v učení dodržovat stanovená pravidla vedoucí k socializaci a k podpoře sebekontroly žáků. Specifickou formou hry jsou soutěže. Ty učí smyslu fair play, toleranci, vyvinutí maximální snahy a odpovědnosti. Neměly by podněcovat k samoučelné nezdravé rivalitě. Metody simulační a situační uvádějí žáky do analýzy reálných situací. V metodách inscenačních jde o hraní rolí osob zúčastněných v určité situaci s praktickým řešením. Žáci získávají emocionální zkušenosti, postoje, osvojují si vhodné způsoby reakcí. Učitel správné reakce povzbuzuje a upevňuje, nevhodné tlumí.¹²³

---

¹²¹ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. 144 s. ISBN 80-7178-977-1.

¹²² KALHOUS, Zdeněk. OBST, Otto. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

¹²³ SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

4. SALESIÁNSKÉ STŘEDISKO MLÁDEŽE – DŮM DĚTÍ A MLÁDEŽE ČESKÉ BUDĚJOVICE (SASM – DDM ČB)

Salesiáni jsou řeholní společnost zaměřená na výchovu mládeže. Provozují řadu středisek mládeže a podnikají nejrůznější aktivity pro mladé lidi za účelem sociální, náboženské, kulturní, pedagogické a materiální pomoci.

Zakladatelem této společnosti je Jan Bosco. Narodil se 16. srpna 1815 v Itálii v chudé rolnické rodině. Od mládí se chtěl věnovat mládeži. Své schopnosti a neúnavné úsilí vložil především do budování výchovných center pro opuštěné mladé lidi. Při práci s nimi užíval vlastní výchovnou metodu, tzv. preventivní systém. Tímto způsobem provozují salesiáni po celém světě celou řadu středisek a aktivit.

Preventivní systém je specifickým způsobem salesiánské výchovy, který se odráží v celkovém přístupu k člověku. Je založen na výchovné přítomnosti mezi mladými lidmi a projevuje se zejména uplatňováním principu asistence – pod tímto slovem chápeme přítomnost pracovníků mezi mladými lidmi. Jeho základem je život mezi nimi, navázání osobního vztahu a pomoc při vyplnění trávení volného času.

Preventivní systém se opírá o 3 základní prvky. Rozum - s cílem mít rozumné požadavky a usilovat o rozvoj celé osoby. Laskavost - mladí lidé by měli cítit, že jsou milováni, i když jsou na ně kladeny nároky. Vztah k Bohu - přesvědčení, že víra je pro člověka otázkou i odpovědí a vede k životu ve svobodě, solidaritě a spravedlnosti.

V Českých Budějovicích působí salesiáni od roku 1980. V roce 1995 bylo Salesiánské středisko mládeže oficiálně zřízeno Salesiánskou provincií Praha. Do sítě škol a školských zařízení MŠMT bylo středisko zařazeno roku 1999. Od roku 2009 poskytuje i sociální služby. Středisko klade důraz na otevřenost velkému spektru mladých lidí, každodenní provoz, osobní přístup a atmosféru domova formou pestré nabídky zájmů.

SaSM – DDM ČB sídlí ve farnosti Čtyři Dvory a roku 2008 zahájilo provoz i Kontaktní centrum Maják na sídlišti Máj.¹²⁴

---

¹²⁴ Salesiáni dona Bosca[online]. © 2012. [cit. 18. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.sdb.cz/>

4.1 Vyloučená lokalita sídliště Máj

Sídliště Máj bylo vystavěno v 80. letech 20. století na ploše bývalého vojenského cvičiště. Po roce 1989 zde byly z důvodu navrácení domů z centra města původním majitelům, Romům přiděleny náhradní byty. Toto řízené sestěhování bylo doprovázeno následnou migrací Romů do této lokality. Dnes jde o největší sídliště v Českých Budějovicích, bydlí zde 13 567 evidovaných obyvatel, z toho asi 850 Romů. Skutečný stav však je vyšší, jelikož zde žijí i osoby, které nejsou evidovány. Na tomto sídlišti je nejvyšší počet nakumulovaných obyvatel v jedné ulici, a to v ulici V. Volfa - celková hustota obyvatel na 1 m² je největší z celého města. Tito obyvatelé zároveň patří k nejchudším a zdejší lokalita je obecně považována za nejhorší. Bohatší obyvatelé proto často odcházejí do jiných částí města, zůstávají především sociálně slabé domácnosti. Celková situace má dopad i na prodej bytů, které se zde prodávají přibližně za poloviční cenu než ve srovnatelných lokalitách ve městě.¹²⁵

Dalším problémem na sídlišti Máj je dvakrát vyšší nezaměstnanost oproti průměru Českých Budějovic. Z počtu obyvatel Máje evidovaných na Úřadu práce má 38% jedinců základní vzdělání.¹²⁶ Nízká vzdělanost je jednou z konstitutivních příčin sociálního vyloučení významné části Romů.¹²⁷

Na Máji se vyskytuje nejvíce negativních jevů ve vzájemném soužití majority a minority z celého města. Dle průzkumu se zde 36% obyvatel cítí nejméně bezpečně. Příčinou je vysoká trestná činnost, výtržnictví a rušení nočního klidu.¹²⁸

Obyvatelé si stěžují i na nedostatek odpočinkové klidové plochy nebo špatně vybavená hřiště.¹²⁹

---

¹²⁵ *Koncepce prevence kriminality města České Budějovice na období 2009 – 2011*[online]. [cit. 13. 2. 2012]. Dostupné z: www.c-budejovice.cz/attachment.ashx?id=2770

¹²⁶ *Koncepce prevence kriminality města České Budějovice na období 2009 – 2011*[online]. [cit. 13. 2. 2012]. Dostupné z: www.c-budejovice.cz/attachment.ashx?id=2770

¹²⁷ GAC spol. s.r.o., *Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže*. Praha: 2007[online]. [cit. 13. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.gac.cz/cz/nase-prace/vystupy-ke-stazeni>

¹²⁸ SLIVKA, Roman. *Aktuální stav romské komunity v Jihočeském kraji*[online]. [cit. 13. 2. 2012]. Dostupné z: www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par%5Bid_r%5D=45059...0

¹²⁹ *Koncepce prevence kriminality města České Budějovice na období 2009 – 2011*[online]. [cit. 13. 2. 2012]. Dostupné z: www.c-budejovice.cz/attachment.ashx?id=2770

Dle průzkumu tráví děti svůj volný čas nejvíce zájmovou aktivitou a dále pak nahodilou činností venku. Jednou z oblastí podpory romských dětí by tedy měla být podpora volnočasových aktivit.¹³⁰ Jako prospěšné se proto ukazuje budování komunitních center volného času, která vznikají na různých místech republiky a umožňují dětem trávit volný čas a rozvíjet vlastní dovednosti.¹³¹

Zdejší romské děti mají obecně na základní škole výrazně nižší úspěšnost než děti z majoritní společnosti.¹³² A chybí ve škole v průměru dvakrát častěji než ostatní děti, přičemž množství zameškaných hodin ve všech ročnících obecně souvisí s prospěchem žáka; čím více hodin žák zameškává, tím hůře prospívá. Důsledkem pak je, že více než polovina romských dětí se neudrží ve své původní třídě.¹³³

Jasnou prioritou v oblasti boje proti sociálnímu vyloučení Romů je tedy zvyšování školní úspěšnosti, jež by vyústila v získání kvalifikace a spolu s ní schopností uplatnit se na trhu práce.¹³⁴

4.2 Činnost střediska

Činnost střediska můžeme rozdělit dle jejich časového harmonogramu na pravidelné a nepravidelné.

Mezi pravidelné patří otevřené kluby, zájmové kroužky a chaloupky.

Otevřené kluby – jsou nízkoprahová zařízení zaměřená převážně na neorganizované nebo sociálně znevýhodněné děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ze spádové oblasti Čtyři Dvory, zejména z městské části Čtyři Dvory. Otevřené kluby

---

¹³⁰ GAC spol. s.r.o., *Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže*[online]. Praha: 2007. [cit 13. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.gac.cz/cz/nase-prace/vystupy-ke-stazeni>

¹³¹ SMÉKAL, Jan. ed al. *Podpora optimálního rozvoje osobnosti dětí z prostředí minorit: Sociální, pedagogické a psychologické aspekty utváření osobnosti romských dětí a dětí z prostředí jiných minorit*. Brno: Barrister & Principal, 2003. 197 s. ISBN 80-85947-82-X.

¹³² GAC spol. s.r.o., *Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže*[online]. Praha: 2007. [cit 13. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.gac.cz/cz/nase-prace/vystupy-ke-stazeni>

¹³³ GAC spol. s.r.o., *Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže*[online]. Praha: 2007. [cit 13. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.gac.cz/cz/nase-prace/vystupy-ke-stazeni>

¹³⁴ GAC spol. s.r.o., *Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže*[online]. Praha: 2007. [cit 13. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.gac.cz/cz/nase-prace/vystupy-ke-stazeni>

se dělí na Oráč a Oratoř. Oráč je určen pro děti mládež ve věku 13 až 26 let. Klub Oratoř je pro děti ve věku od 6 do 13 let.

V rámci Otevřených klubů jsou programy pedagogické a sociální služby. Hlavními principy jsou nízkoprahovost, individuální a rovný přístup, zapojení uživatelů do obsahu i formy aktivit, týmová práce všech pracovníků.

Zájmové kroužky – středisko nabízí dětem smysluplné využití volného času, rozvíjí osobní komunikace a sociální dovednosti prostřednictvím zájmových kroužků, turnajů a dalších aktivit. Kroužky mají široké spektrum nabídky - sportovní vyžití, umělecké činnosti v oblasti výtvarné i hudební a dále také například jazykové kroužky. Kroužky jsou placené, ale vzhledem k nízkému poplatku jsou dostupné většině zájemců.

Chaloupky – jsou letní křesťanské tábory, jejichž hlavní charakteristikou je rodinná atmosféra a malý počet dětí. Tyto tábory nejsou určeny pouze pro děti z křesťanských rodin. Tábory jsou vyvrcholením celoroční aktivity pracovníků s dětmi, se kterými se během školního roku pravidelně setkávají. Cílem je, aby se děti na Chaloupkách cítily jako doma.

Nepravidelná činnost – středisko organizuje během roku mimo jiné kulturní akce – ples, koncerty, sportovní turnaje – volejbalový a florbalový, zimní pobyty. Pořádá společné setkání na dětský den či na mezinárodní den Romů. Tyto akce jsou určeny především pro rodiny dětí navštěvujících středisko, ale i pro širokou veřejnost.

Na zajištění činnosti střediska se kromě stálých zaměstnanců velkou měrou podílejí také dobrovolníci a praktikanti.¹³⁵

---

¹³⁵ *Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže České Budějovice*[online]. © 2009. [cit. 18. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.sasmcb.cz/>

4.3 Kontaktní centrum Maják

Kontaktní centrum Maják slouží jako odloučené pracoviště SaSM – DDM ČB na sídlišti Máj. Toto místo bylo vybráno zejména proto, že v této lokalitě bydlí velké množství romských rodin. Otevření Majáku se uskutečnilo díky vzájemné spolupráci se Statutárním městem České Budějovice a Správou domů s.r.o. Byl vytipován objekt, který byl následně opraven i vybaven. Bohužel omezené prostory ne vždy vyhovují nynějším provozním potřebám.

Probíhají zde volnočasové aktivity, individuální doučování, tematické programy, sociální práce a příprava na jednotlivé činnosti. Maják je určen především pro práci s neorganizovanými dětmi a mládeží ze sídliště Máj.

Předškoláci – určeno pro děti od 3 let do nástupu do základní školy. Program rozvíjí komunikační dovednosti a základní znalosti a schopnosti, které by mělo mít dítě při nástupu do 1. třídy.

Preventivní a tematické programy – cílovou skupinou jsou děti a mládež ve věku 6 – 13 let. Programy jsou zaměřeny především na primární prevenci a zvýšení informovanosti dětí. Témata jsou vybírána dle zájmu dětí. Probíhají formou workshopů, výtvarných aktivit a zážitkové pedagogiky.

Volnočasové aktivity na sídlišti Máj „ U PINKY“ – aktivity určené pro děti ve věku 6 – 13 let se odehrávají na veřejném hřišti nedaleko Kontaktního centra Maják. Cílem programu je propojit volnočasové aktivity s výchovným působením směrem k dodržování pravidel, slušnému chování a vzájemného respektu. Činnosti jsou nastaveny tak, aby vedly k rozvoji pozitivních sociálních dovedností dětí – svědomitosti, toleranci, společenskému a neagresivnímu chování, umění řešit konflikt, pomoci ostatním, zodpovědnosti, hře fair play aj. Náplní jsou míčové, pohybové a týmové hry. V nepříznivém počasí se program přesouvá do Kontaktního centra Maják.

136

---

¹³⁶ Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže České Budějovice[online]. © 2009. [cit. 18. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.sasmcb.cz/>

4.3.1 Individuální doučování

Cílovou skupinou jsou děti ze spádové oblasti sídliště Máj navštěvující základní školu. Nejčastěji na doučování dochází romské děti ze třetí a čtvrté třídy. Doučování probíhá dvakrát týdně v úterý a ve čtvrtek od 13:30 do 15 hodin. Je bezplatné a založené na naprosté dobrovolnosti.

Na doučování nemusí děti docházet pravidelně. Průměrná návštěvnost jednoho doučování je 8 dětí. Dítě nemá pevně stanoveného asistenta. Dle momentální situace se střídají tři stálí pracovníci a navíc docházejí i dobrovolníci a praktikanti. Vedoucí pracovník doučování sepisuje s dětmi individuální plány a vede evidenci doučování. Dobrovolníci a praktikanti procházejí úvodním proškolením. Jsou jim podány základní informace o činnostech a pravidlech doučování. Docházka dobrovolníků bývá dlouhodobá. Naopak praktikanti navštěvují Maják obvykle jen po několik týdnů. Po ukončení doučování je vedena zpětná vazba s cílem předání nových informací o dětech ostatním asistentům, zhodnocení práce.

Individuální doučování v Kontaktním centru Maják se zaměřuje na doplnění a prohloubení znalostí dítěte. Zakládá se na individuální práci. To znamená, že na jedno dítě je jeden asistent, který se může plně přizpůsobit jeho individualitě. Děti si zde mohou s pomocí asistentů napsat domácí úkoly, procvičit si aktuální učivo a připravit se na písemné testy či zkoušení. Asistent se řídí jejich tempem a individuálními možnostmi.

Doučování probíhá v jedné místnosti, ve které je uložena většina materiálu pro činnost centra. Děti zde sedí s asistenty u jednoho stolu. Děti musí tedy pracovat tak, aby nerušily ostatní. Pro některé děti, jež se hůře soustředí, je to však problém. V tom případě se mohou s asistentem doučovat u stolu, který jinak slouží pracovníkům.

Centrum má daná závazná pravidla, která musí děti dodržovat. Musí se řídit pokyny pracovníků, chovat se slušně a ohleduplně. Nesmí nepřiměřeně vyrušovat při doučování. Podmínkou vstupu je, že si vždy s sebou vezmou domácí úkol nebo učebnici ze školy. V případě porušení těchto pravidel může být dítě napomenuto, vykázáno z doučování, budou informováni rodiče. Způsobí-li škodu, musí ji uhradit.

Na základě individuálního přístupu spolupracují pracovníci s třídními učiteli dětí a s jejich rodiči, aby byli komplexně informováni o aktuální situaci dítěte. Snahou je prohloubení vztahu škola – rodina – SaSM – DDM ČB. Jde o předání vědomostí a dovedností, které budou moci děti využít v reálném životě a posílení pozitivního vztahu ke vzdělávání, vedení k samostatnému učení i doma a k udržení dobrého prospěchu – případně i jeho zlepšení.

Cílem vzdělávání je: upevnění hodnotové orientace založené na kulturních, občanských a křesťanských principech, a přispět tak k utváření sociálně zralých mladých lidí; zlepšení kvality života cílové skupiny; vzdělávání a rozvíjení životní příležitosti; motivování k vytváření pozitivních zájmů; přispívání k prevenci sociálně patologických jevů; poskytování pomoci a doprovázení při řešení problémů; stavění na hodnotách laskavosti a víry; vytvoření, udržení a posilování vzájemných vztahů v cílové skupině i mezi skupinou a širším okolím.¹³⁷

---

¹³⁷ *Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže České Budějovice*[online]. © 2009. [cit. 18. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.sasmcb.cz/>

5. NÁVRH INOVATIVNÍCH POSTUPŮ PRÁCE S VYUŽITÍM ALTERNATIVNÍCH METOD A FOREM VÝUKY

Cílem doučování v kontaktním centru Maják je pomoc při osvojení a upevnění učiva, které dítě probírá ve škole. Doučování pomáhá úspěšně zvládnout školní povinnosti, směřuje k posílení sebedůvěry dítěte a k odstranění strachu z neúspěchu ve škole, jenž mnoho dětí má.

Individuální doučování je realizováno za pomoci dobrovolníků a asistentů. Jejich práci musí koordinovat vedoucí pracovník Majáku. Asistenti musí být před prvním zahájením vlastní práce seznámeni s chodem Majáku, materiálním zázemím, s pravidly, kterými se řídí asistenti doučování i s možnými obtížemi, které mohou při práci nastat. Na doučování musí přicházet s předstihem, aby se mohli materiálně a psychicky připravit. Musí se vzájemně domluvit na ideálním možném průběhu doučování, rozdělit si dle individuálních možností, kdo co může doučovat.

Asistenti zde plní funkci animátorů. Děti, které docházejí na individuální doučování, pocházejí převážně z nepodnětného prostředí. Je potřeba rozvíjet jejich zvědavost a zájem o vzdělávání. Úkolem asistentů je nabídnout zajímavé činnosti, které by děti motivovaly pro práci. Je potřeba, aby asistent dítě přijal, důvěřoval mu, respektoval ho a na základě vytvořeného kamarádského vztahu s dítětem probíhal výchovný proces. Děti získávají nové sociální vazby, učí se společenskému chování a mění si žebříček hodnot. Aby si mohli asistenti vytvořit komplexní a ucelený pohled na děti, musí mít informace o jejich rodinných poměrech a být v kontaktu i s jejich třídním učitelem a znát situaci ve škole.

Při individuálním doučování je třeba vycházet z alternativních přístupů k výuce, které jsou otevřené reagovat na potřeby a zájmy dětí. Musí vycházet jak z psychologických specifik a životního stylu Romů, tak ze specifik osobnostních a věkových.

U nově příchozího dítěte není potřeba dbát primárně na výsledek v učení, ale především na poznání dítěte a jeho motivování pro další návštěvu. U dětí, které

docházejí častěji, je možné zaměřit se po vypracování úkolu na další učivo, s nímž má ve škole problémy. S takovými dětmi lze lépe systematicky pracovat.

Počet dětí na doučování je třeba řídit počtem asistentů a celkovou situací. Pokud je to možné, jeden asistent by se měl věnovat jednomu dítěti. Asistenti musí individuálně reagovat na jeho potřeby, látku vysvětlit a procvičit s ohledem na schopnosti dítěte. Doučování není svázáno osnovami a může tedy pružně reagovat i na to, že děti ve škole chyběly či nedávaly pozor. U učiva je možné setrvat déle a věnovat se mu do té doby, než si dítě látku osvojí. Asistenti musí však dbát na to, aby děti nepřetěžovali a předešli jejich možné únavě. Proto je třeba preventivně střídat metody výuky, nechat děti chvíli odpočinout, napít se, aj.

Doučování je založeno na dobrovolnosti, proto je třeba, aby se děti spolupodílely na plánování vlastní činnosti.

Je třeba, aby se forma doučování odvíjela od konkrétní situace. Pro některé děti je potřebná individuální práce. V případě, že děti probírají stejné učivo a mají podobné znalosti, lze využít i skupinovou výuku. Děti si mohou s úkolem navzájem pomáhat, kontrolovat se. Vzájemnou pomoc mohou pak využít i ve škole. Je třeba, aby asistent naučil děti samostatné práci, aby byly schopné pracovat i bez pomoci. V některých situacích se může dokonce stát, že bude prostor pro výuku týmovou, která je pro žáky neobvyklá a obohacující nejen po stránce vědomostní, ale také sociální.

Metody, jež asistenti preferují, musí být přizpůsobeny věku a schopnostem dětí. Postupuje se od úkolů jednoduchých po složité. Je třeba, aby asistent dbal především na to, aby děti porozuměly významu jednotlivých slov a pojmů. Nemůže se spolehnout jen na to, že mu dítě odkývá, že pojmům a látce rozumí, ale pomocí doplňujících otázek se přesvědčit. Většina romských dětí docházejících na doučování mluví doma etnolektem a českým slovům často nerozumí. Pro lepší komunikaci je vhodné, aby asistenti znali základní romská slova.

Je potřeba využít dětských zkušeností, znalostí a individuálního zájmu o doučování. Asistenti nemusí využívat jen výkladu, ale také metod, jež by přitáhly dětskou pozornost a na které nebývá ve škole prostor, např. demonstrační či situační. Romské děti jsou nadané na rytmus a pohyb. Toho lze využít při učení – učit

se při pohybu, rytmizovat či vytleskávat slabiky, užívat hudebních nástrojů, aj. Pokud je to vhodné, mohou asistenti zpestřit doučování hrou.

Pro ztraktivnění a zkonkrétnění učiva je třeba užívat pomůcek. S nimi je učivo pro děti srozumitelnější a lépe zapamatovatelnější. Porozumění obsahu je základem efektivního učení. Proto kromě školních učebnic je třeba využít také jiných didaktických materiálů, knížek, aj. Pro okruhy učiva matematiky a českého jazyka musí být v Majáku k dispozici pracovní listy, se kterými mohou děti pracovat.

Při tvorbě pomůcek a jejich aplikaci se lze inspirovat pedagogikou Marie Montessori. Dítěti je třeba dát prostor pro svobodnou volbu z více možností. Při práci s pomůckou musí mít dítě umožněn volný pohyb, který přispívá k rozvoji myšlení, učení a zapamatování si. Bohatá nabídka pomůcek, ze které si může samo dítě vybrat, jej aktivizuje k činnosti a je vedeno k samostatnosti a soběstačnosti. Práce s pomůckou musí probíhat ve třech fázích – spojení smyslového jevu s pomůckou, upevňování a následná vlastní kontrola. Skrze pomůcky děti získají vlastní zkušenost a mají možnost samy kontrolovat vlastní chyby. V přiložených pracovních listech na opakování je pro ukázkou vytvořena pomůcka, při které si dítě může kontrolovat výsledek samo.

Maják je třeba vybavit dalšími pomůckami, které musí být uloženy tak, aby byly děti dobře přístupné a přehledné. Pomůcky si můžou vytvářet i děti samy. Dále bych doporučovala vhodný obrázkový materiál pro názornost, vědomostní hry pro děti. V případě dostatku finančních prostředků nakoupit počítače s výukovými programy a interaktivní tabuli.

Pro větší efektivnost učení je vhodné zapojovat co nejvíce smyslů. Multisenzoriální zkušenost umožňuje lepší uložení poznatků do paměti a jejich následné vybavení. Děti mohou vnímat učivo vizuálně, akusticky, kineticky i hapticky. Pro konkretizaci jsou vhodné obrázky, které znázorňují dětem těžko zapamatovatelné abstraktní pojmy. Pro lepší rozlišení učiva je možné použít různou velikost a barvu písma. Učivo je dobré také vnímat sluchově. Děti mohou poslouchat asistenta, či si přeříkávat učivo samy nahlas. Slova lze rytmizovat, vytleskávat, rozlišovat i / y – např. pomocí vysokého tónu zvonečku i a pomocí hlubokého tónu bubínku y.

Děti by měly učivo také samy psát. Je možné využít nejen papír, popřípadě tabuli, v létě lze psát venku křídami na zem, prstem do písku (krupice), aj. V Majáku je nedostatek prostoru, proto lze pohybové hry realizovat pouze za pěkného počasí venku. Asistenti mohou využít modifikaci her „paluba“ či „všechno lítá“, aj., které jsou uvedeny v metodickém doporučení. Haptickou metodu lze uplatnit v českém jazyce při výuce i / y mačkáním měkkého a tvrdého míčku. Je možné využít také kartičky z tvrdého papíru pro slova s y a měkký papír s i.

Při doučování se asistenti také potýkají s mnohými problémy typickými zejména pro romské děti. Jedním z nejčastějších, je krátkodobá pozornost. Pozornost lze při výuce udržovat změnami metod a forem výuky. Je třeba, aby se asistenti s dětmi snažili pozornost rozvíjet a zdokonalovat. Jedním ukázkovým cvičením je chůze po linii. Na zemi je nakreslena elipsa a děti kladou špičku i patu těsně na linii a nohy hned za sebe. Toto cvičení rozvíjí koncentraci pozornosti, koordinaci pohybů i rovnováhu. Slabou vytrvalost lze eliminovat častým hodnocením výsledků. Za odvedenou práci musí asistent děti motivovat pochvalou. Pro malé děti má větší déletrvající hodnotu psané pozitivní hodnocení. V neposlední řadě je to pocit méněcennosti, který asistent eliminuje již zmíněným pozitivním hodnocením činnosti dítěte. I v případě, že se dítěti nedaří zvládnout učivo, musí asistent vyzdvihnout jeho snahu a píli. Je třeba aby, asistent naučil dítě pracovat s vlastní chybou. Dítě musí mít možnost kontroly vlastní práce i opravy chyby.

Doučování a práce asistentů musí být pravidelně evaluována. Evaluace musí probíhat ihned po doučování jak ze strany asistentů, tak ze strany dětí. U romských dětí, jež jsou velmi temperamentní a vyjadřují své pocity bez přikrášlení, zjistíme dojmy buď dotázaním či pozorováním. Po skončení denního programu doučování musí probíhat společná zpětná vazba asistentů. Každý zhodnotí svou činnost, pocity a předají si zkušenosti a nové informace o dětech. V závěru se asistenti domluví na možném průběhu dalšího doučování.

6. ZÁVĚR

Problematika romské integrace je v dnešní době aktuálním tématem především kvůli zvyšujícímu se sociálnímu napětí mezi romskou a majoritní společností. Svůj podíl na situaci má ekonomická krize i to, že společnost v minulosti důsledně neřešila sociální exkluzi Romů. Má-li být pomoc státu o integraci Romů cílená, musí respektovat specifika romského etnika. Situaci je třeba řešit z různých hledisek. Jako jeden ze základních předpokladů pro uplatnění na trhu práce a úspěšné zařazení do společnosti je bráno vzdělání.

Ve své práci jsem se nejdříve zaměřila na sociální a psychologickou charakteristiku Romů a na snahy státu o zvýšení úspěšnosti v jejich vzdělávání. Jedna z cest k dosažení tohoto cíle vede skrze individuální doučování romských dětí.

Tato forma pomoci probíhá také v sociálně vyloučené oblasti českobudějovického sídliště Máj, v níž je velká koncentrace romského etnika. Na tomto sídlišti působí nezisková organizace Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže České Budějovice Kontaktní centrum Maják. Salesiáni se zaměřují na sociálně znevýhodněnou mládež z cílené lokality. Nabízejí zájmové kroužky, nízkoprahové programy, aj. Činnost centra zabezpečují stálí zaměstnanci, praktikanti a dobrovolníci. Veškeré nabízené aktivity jsou bezplatné. Na Majáku jsou i sociální pracovníci, kteří poskytují pomoc romským rodinám při řešení jejich problémů. Rodiny si na centrum zvykly a jejich nabídku pomoci vítají. Probíhají zde zejména programy cílené na děti z dané lokality. Kromě volnočasových aktivit nabízí Maják individuální doučování. Toho využívají především romské děti z nižšího stupně základní školy.

V bakalářské práci jsem s ohledem na určitá romská specifika hledala další možnosti zefektivnění doučování tak, aby bylo pro děti zajímavější a smysluplnější. Na tomto základě jsem si vybrala téma bakalářské práce. Jako jedna z možných variant se jeví využití alternativních forem a metod výuky, které vyhovují jejich individuálním potřebám. Vyzdvihují zapojení při učení co nejvíce smyslů a staví na vrozených schopnostech dětí a jejich zvědavosti. U romských dětí je třeba využít jejich temperamentu, smyslu pro rytmus a pohybového nadání. V potaz je třeba však vzít

jejich nedostatek trpělivosti, krátkodobou pozornost a především nepodnětné rodinné prostředí, v němž se vzdělání nepovažuje za důležitou životní hodnotu.

Tyto aspekty jsem zohlednila při tvorbě metodiky práce i ukázkového edukačního projektu na učivo českého jazyka 3. třídy. Projekt je navržen konkrétně pro individuální doučování v Salesiánském středisku mládeže – dům dětí a mládeže České Budějovice Kontaktní centrum Maják. Snažila jsem se zohlednit materiální i prostorové možnosti centra. Jedním z východisek při návrhu inovativních postupů je pedagogiky Marie Montessori. Důraz byl v tomto smyslu kladen především na bohatou nabídku činností, zohlednění svobody dítěte při práci – jak při výběru pomůcek, tak i při kontrole chyb a na využití multisenzoriální zkušenosti.

Do budoucna by bylo vhodné vytvořit pro Maják pracovní listy pro širší okruh učiva zejména z českého jazyka a matematiky. V případě dostatku finančních prostředků doporučuji dovybavení centra didaktickými pomůckami vhodnými pro alternativní formy a metody doučování.

Práce by mohla být využita jako metodický podklad, ale také jako pracovní materiál pro neformální formu vzdělávání v Kontaktním centru Maják. Popřípadě by mohla najít i další využití v zařízeních podobného typu.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BALABÁNOVÁ, Helena. *Neznámí Romové*. Metodický materiál pro učitele. Praha: Raabe, 2006.
2. BALVÍN, Jaroslav. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix, 2004. 205 s. ISBN 80-86031-48-9.
3. BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se specifickými vzdělávacími potřebami v České republice*. Brno: MSD, 2005. 420 s. ISBN 80-86633-37-3.
4. DAVIDOVÁ, Eva. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Praha: Triton, 2010. 251 s. ISBN 978-80-7387-428-5.
5. FILIPEC, Josef. ČERVENÁ, Vlasta. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 3.Vyd. Praha: Academia, 2007. 647 s. ISBN 978-80-200-1080-3.
6. GOJOVÁ, Alice. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.
7. HARTL, Pavel. HARTLOVÁ Helena. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
8. HIRT, Tomáš. JAKOUBEK, Marek. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 414 s. ISBN 80-86898-76-8.
9. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
10. JAKOUBEK, Marek. *Romové – konec (ne)jednoho mýtu*. Praha: Socioklub, 2004. 317 s. ISBN 80-86140-21-0.
11. JANOUŠKOVÁ, Klára. NEDĚLNÍKOVÁ, Dana. *Profesní dovednosti terénních pracovníků*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta - katedra sociální práce, 2008. 550 s. ISBN 978-80-7368-503-4.
12. KAJANOVÁ, Alena. URBAN, Petr et al. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulta, 2009. 104 s. ISBN 978-80-7394-181-9.

13. KALEJA, Martin. KNEJP, Jan. *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.
14. KALHOUS, Zdeněk. OBST, Otto. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.
15. KREJČOVÁ, Věra. KARGEROVÁ, Jana. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Portál, 2003. 232 s. ISBN 80-7178-695-0.
16. MAŇÁK, Josef. ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219s. ISBN 80-7315-039-5.
17. NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství: struktura a formy poradenské pomoci lidem se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006. 159 s. ISBN 80-7367-174-3.
18. PÁVKOVÁ, Jiřina. et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.
19. PELÁNEK, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7367-353-6.
20. PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. 144 s. ISBN 80-7178-977-1.
21. PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. 953 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
22. PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. Vyd.6. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
23. QUITT, Zdeněk, KUCHARSKÝ, Pavel. *Česko – latinský, slovník starověké a současné latiny*. Praha: LEDA, 2003. 972 s. ISBN 80-7335-032-7.
24. ROUS, Jiří. *Práce s romskou mládeží odborný seminář 23. 25.11.* Praha: Salesiánská provincie, 2001. 96 s.
25. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.
26. SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.

27. SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
28. SMÉKAL, Vladimír. et al. *Podpora optimálního rozvoje osobnosti dětí z prostředí minorit: Sociální, pedagogické a psychologické aspekty utváření osobnosti romských dětí a dětí z prostředí jiných minorit*. Brno: Barrister & Principal, 2003. 197 s. ISBN 80-85947-82-X.
29. SOVÁK, Miloš. *Nárys speciální pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 231 s.
30. ŠENKOVÁ, Silva. *Latinsko – český, česko – latinský slovník*. Nakladatelství Olomouc, 2002.
31. ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.
32. ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 3. Praha: Karolinum, 2008. 123 s. ISBN 978-80-246-1524-0.
33. VALIŠOVÁ, Alena. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. 402 s. ISBN 978-80-247-1734-0.
34. VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. Vyd. 2. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.

ZÁKONNÉ NORMY

1. Listina základních práv a svobod, 2/1993 Sb.
2. Vyhláška č. 73/ 2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných
3. Vyhláška č. 74/ 2005 Sb., o zájmovém vzdělávání
4. Zákon č. 561/ 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. FRIŠTENSKÁ, Hana. *Specifická situace romské mládeže na trhu práce* [online]. [cit. 3. 12. 2011].
Dostupné z: <http://www.r-mosty.cz/dokumenty/Specifickasituace.pdf>
2. GAC spol. s.r.o., *Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže* [online]. Praha: 2007. [cit. 13. 2. 2012]. Dostupné z:
<http://www.gac.cz/cz/nase-prace/vystupy-ke-stazeni>
3. *Koncepce prevence kriminality města České Budějovice na období 2009 – 2011* [online]. [cit. 13. 2. 2012]. Dostupné z:
www.c-budejovice.cz/attachment.ashx?id=2770
4. *Romská rodina* [online]. Poslední změna 26. 2. 2000. [cit. 3. 12. 2011]. Dostupné z:
<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>
5. *Salesiáni dona Bosca* [online]. ©2012. [cit. 18. 2. 2012]. Dostupné z:
<http://www.sdb.cz/>
6. *Salesiáni středisko mládeže – dům dětí a mládeže České Budějovice* [online]. ©2009. [cit. 18. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.sasmcb.cz/>
7. SLIVKA, Roman. *Aktuální stav romské komunity v Jihočeském kraji* [online]. [cit. 13. 2. 2012]. Dostupné z:
[www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par%5Bid_r%5D=45059... 0](http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par%5Bid_r%5D=45059...0)

8. URBAN, Karel. *Policie v multikulturní společnosti* [online]. *Policie*, 2006, roč. 4, [cit. 21. 11. 2011]. Dostupné z:
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/policista/2006/04/manual.html>.
9. ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce romské integrace 2010 – 2013*[on-line]. [cit. 11. 11. 2011]. Dostupné z:
<http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>

8. KLÍČOVÁ SLOVA

doučování, Kontaktní centrum Maják, Romové, Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže České Budějovice, sociální integrace

9. PŘÍLOHY

Metodické doporučení

Český jazyk 3. ročník

Vyjmenovaná slova

1. Výklad obojetných hlásek, odlišení od měkkých a tvrdých hlásek.
2. Co jsou vyjmenovaná slova.
3. Jednotlivé obojetné hlásky a vyjmenovaná slova, jež k nim náleží.

Metodika procvičování vyjmenovaných slov

- Přečtení slov, důraz na porozumění významu jednotlivých slov.
- Osvojení si řady vyjmenovaných slov zpaměti.
- Seznámení se se slovy příbuznými.
- Procvičování – viz Pracovní listy, učebnice ZŠ, školní sešity aj.
- Cílem je schopnost užití učiva v praxi.

Pracovní list B1

BÝT, BYDLIT, OBYVATEL, BYT, PŘÍBYTEK, NÁBYTEK, DOBYTEK, OBYČEJ,
BYSTRÝ, BYLINA, KOBYLA, BÝK, PŘIBYSLAV, BABYKA, BYDŽOV

*Koník skáče z jednoho vyjmenovaného slova na druhé.
Vezmi modrou pastelku a podle nápovědy nahoře spoj
slova tak, jak jsou řazena správně za sebou. Za snahu si
můžeš kobytku vybarvit.*

1

BÝT

BABYKA

KOBYLA

BÝK

OBYVATEL

DOBYTEK

BYDŽOV

NÁBYTEK

PŘÍBYTEK

BYDLIT

BYSTRÝ

PŘIBYSLAV

BYLINA

BYT

OBYČEJ

Pracovní list B2

Rozumíš všem vyjmenovaným slovům po B? K obrázkům se pokus přiřadit vyjmenované slovo. Ta vyjmenovaná slova, která jsi na obrázcích nenašel, vysvětli asistentovi.

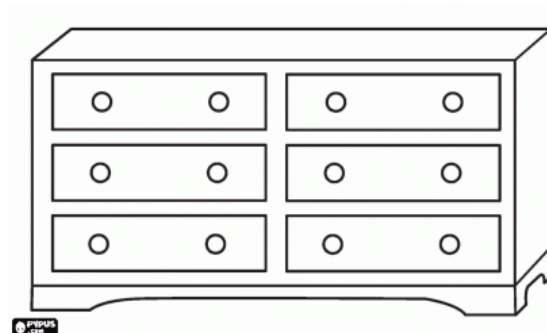
BÝT, BYDLIT, OBYVATEL, BYT, PŘÍBYTEK, NÁBYTEK, DOBYTEK, OBYČEJ, BYSTRÝ, BYLINA, KOBYLA, BÝK, PŘIBYSLAV, BABYKA, BYDŽOV

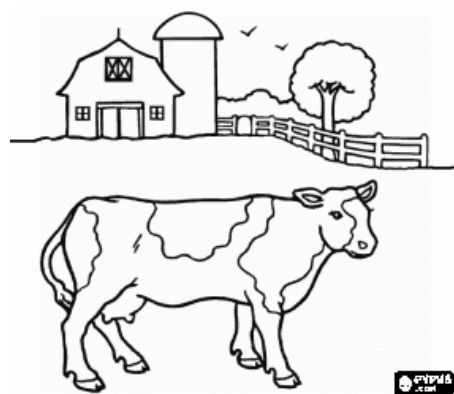
2

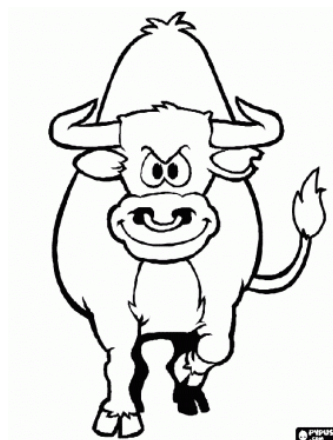
3

4

5

6

6

7

7

8

9

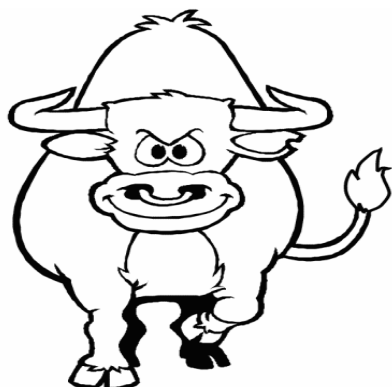
Pracovní list B3

Mezi vyjmenovaná slova se nám schovala slova, která tam nepatří. Najdeš je? Vyjmenovaná slova po B dej do modrého čtverečku a ta, která tam nepatří, dej do červeného čtverečku. Poznáš, jaký je mezi těmito slovy rozdíl?

10

BIČ
BYDLIT
BYT
BABYKA
DOBYTEK
PŘÍBYTEK
OBILÍ
BYDLIT
BITVA
BICÍ
HBITÝ
BYLINA
ROZBÍT
BYSTRÝ
KRUPOBÍTÍ
BYDŽOV
PŘIBITÝ
UBÍHAT
OBYVATEL
ODBÍJENÁ
MOBIL
BÍLÁ
NÁBYTEK
KOBYLA
PŘIBYSLAV
BÝK
PŘEBÍRAT

Spoj vyjmenovaná slova se slovy příbuznými. Znáš význam každého slova?

11

BÝT		obyčejný	abych	
BYDLIT			dobýt	starobylý
OBYVATEL	dobytčí			
BYT		bytná	bývat	
PŘÍBYTEK				
NÁBYTEK	dobývateľ	úbytek		odbyt
DOBYTEK				živobytí
OBYČEJ	zbývat			
BYSTRÝ		bytosť		
BYLINA	přibyslavský		bydžovský	
KOBYLA				bylinkový
BÝK	bystřina		Bystřice	
PŘIBYSLAV		býkovec		
BABYKA	Kobylisy			býček
BYDŽOV				

Pracovní list B5

Některá slova stejně znějí, ale mají každé jiný význam. Také v nich píšeme různá i, y. Vybarvi dvojice slov, které k sobě patří.

12

př.	BÝLÍ	BÍLÝ	-	PLEVEL	BARVA
	BYDLO	BIDLO	-	TYČ	PŘÍBYTEK
	BÝT	BÍT	-	JSEM	MLÁTIT
	NABÝT	NABÍT	-	PUŠKU	ZNALOSTI
	DOBÝT	DOBÍT	-	HRAD	MOBIL
	ZBÝT	ZBÍT	-	NĚCO	JÍDLO
	POBÝT	POBÍT	-	STŘECHU	U MOŘE

Pracovní list B6

Doplň do vět vhodné vyjmenované slovo po B nebo příbuzné. Dej ho také do správného tvaru.

13

Hrad byl po obléhání .....

V obýváku máme nový .....

Barvení vajíček na Velikonoce je starobylý .....

Na louce se pásli kůň a .....

V České republice je přes 10 miliónů .....

Maruška se přestěhovala do .....

Kluci si vytvořili z krabic .....

Mám rád pohádku o Širokém, Dlouhém a .....

Samec od krávy je .....

Pracovní list L1

Očísluj vyjmenovaná slova dle toho, jak jdou za sebou. Můžeš využít nápovědu nahoře.

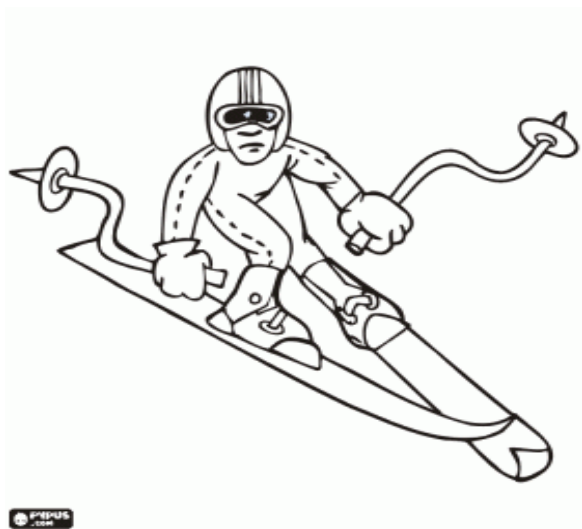
14

SLYŠET, MLÝN, BLÝSKAT SE, POLYKAT, PLYNOUT, PLÝTVAT, VZLYKAT,
LYSÝ, LÝKO, LÝTKO, LYŽE, PELYNĚK, PLYŠ

LÝTKO   MLÝN   BLÝSKAT SE   VZLYKAT   SLYŠET   LYSÝ

PLYŠ   PELYNĚK   POLYKAT   LYŽE   LÝKO

PLÝTVAT   PLYNOUT

Spoj stejnou barvou vyjmenované slovo se slovem příbuzným. Vysvětli jeho význam.

15

SLYŠET

MLÝN

BLÝSKAT SE

POLYKAT

PLYNOUT

PLÝTVAT

VZLYKAT

PLYŠ

LÝKO

LÝTKO

LYŽE

PELYNĚK

lýtková

spolykaná

neslyšící

mlynář

vzlykot

pelyňkový

lýkožrout

blýskavý

lyžařský

plyn

plýtvání

plyšák

Pracovní list L3

Vymysli ke každému vyjmenovanému slovu větu. Vyjmenované slovo můžeš použít v jakémkoli tvaru.

16

SLYŠET

MLÝN

BLÝSKAT SE

POLYKAT

PLYNOUT

PLÝTVAT

VZLYKAT

LYSÝ

LÝKO

LÝTKO

LYŽE

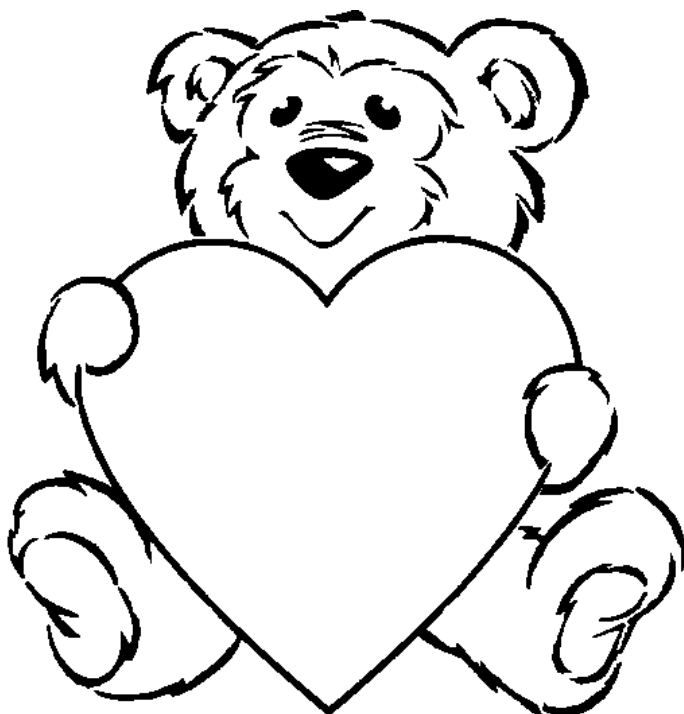
PELYNĚK

PLYŠ

Pracovní list L4

Doplň do vět i/y, í/ý.

Hanka má moc ráda svého pl_šového medvídka. Líška je l_stnatý strom. Na obloze se bl_skají hvězdy. Na výletě jsme viděli ml_nské kolo. Sl_šel jsi klepání? Martin l_že zmrzlinu. Loni jsem si zlomil l_tkovou kost. V sedmé třídě pojedeme na l_žařský kurz. Čas na dovolené rychle pl_ne. Světla na diskotéce rychle bl_kají. L_kožrout je malý brouk.

Pracovní list L5

Pozorně poslouchej asistenta. Když uslyšíš vyjmenované slovo na l nebo slovo příbuzné, ve kterém se píše Y, Ý zazvoň zvonečkem.

18

LIŠKA

MLÝN

LÍPA

LYŽE

PLYN

LÍČIT SE

SLIMÁK

LITOMYŠL

LYSINA

BLÝSKAVÝ

SKLÍČKO

BLÍŽÍ SE

OBILÍ

LISTNATÝ

PLÍCE

PELYNĚK

PLÝTVAT

Pracovní list M1

MY, MÝT, MYSLIT, MÝLIT SE, HMYZ, MYŠ, HLEMÝŽĎ, MÝTIT, ZAMYKAT, SMÝKAT, DMÝCHAT, CHMÝŘÍ, NACHOMÝTNOUT SE, LITOMYŠL

*Rozstříhej jednotlivá slova.
Seřad' je podle nápovědy
nahore tak, jak mají jít
za sebou.*

19

HMYZ

SMÝKAT

MY

NACHOMÝTNOUT SE

CHMÝŘÍ

MYŠ

MÝLIT SE

MYSLIT

LITOMYŠL

ZAMYKAT

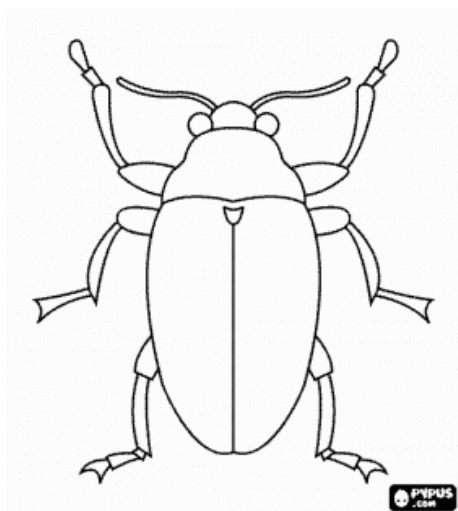
MÝT

DMÝCHAT

MÝTIT

HLEMÝŽĎ

Pracovní list M2

Ve větách podtrhni vyjmenované slovo na m nebo příbuzné a vysvětli jeho význam. Za odměnu můžeš vybarvit obrázek.

20

Všichni kromě Petra se v úkolu zmýlili.

Nemá smysl vám to vysvětlovat. Honza jezdí každé prázdniny k babičce do Litomyšle.

Nikdo není neomylný.

Děti a vedoucí šli přes mýtinu přímo do lesa.

Mýdlové bubliny plavaly po hladině.

Myška se nám schovala mezi kameny.

S kamarádkou Terezkou jsme se zde náhodou nachomýtlí.

My všichni jdeme zítra se třídou do kina.

Vítr odvál chmýří z pampelišky.

Ve třídě máme na oblečení na tělocvik uzamykatelné skříňky.

Když jde maminka mýt nádobí, pomůžu jí ho utírat.

Nesmíš tipovat, zkus raději přemýšlet.

21

Poslouchej pozorně asistenta, a až uslyšíš vyjmenované slovo po m nebo příbuzné, tleskni rukama.

My jsme šli do hor na výlet.

Jirka si vytvořil na provaze smyčku.

K narozeninám jsem dostal barevný míč.

Myš se schovala do díry.

Řidič se zmýlil a sjel ze správné cesty.

Hlemýžď nosí domeček na zádech.

V páteři je schovaná mícha.

Klíčem odemykáme zámek.

Koupíš mi lízátko?

Myslivec zachránil Červenou karkulku a babičku.

Pracovní listy M5

K jakému vyjmenovanému slovu patří daná příbuzná slova? Vysvětli jejich význam.

MY, MÝT, MYSLIT, MÝLIT SE, HMYZ, MYŠ,
HLEMÝŽD, MÝTIT, ZAMYKAT, SMÝKAT,
DMÝCHAT, CHMÝŘÍ, NACHOMÝTNOUT SE,
LITOMYŠL

22

umyvadlo

mýval

výmyk

hlemýžď

uzamykatelný

neomylný

hmyzožravec

smyčka

ochomýtat se

výmysl

omyl

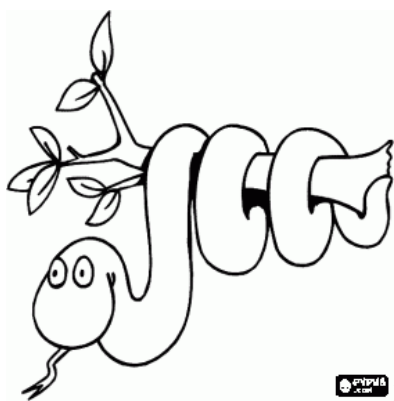
myšák

smyčec

Pracovní list P1

Rozumíš všem vyjmenovaným slovům po p? K obrázkům se pokus přiřadit vyjmenované slovo. Ta vyjmenovaná slova, která jsi na obrázcích nenašel, vysvětli.

PÝCHA, PYTEL, PYSK, NETOPÝR, SLEPÝŠ, PYL, KOPYTO, KLOPÝTAT, TŘPYTIT SE, ZPYTOVAT, PYKAT, PÝR, PÝŘIT SE, ČEPÝŘIT SE

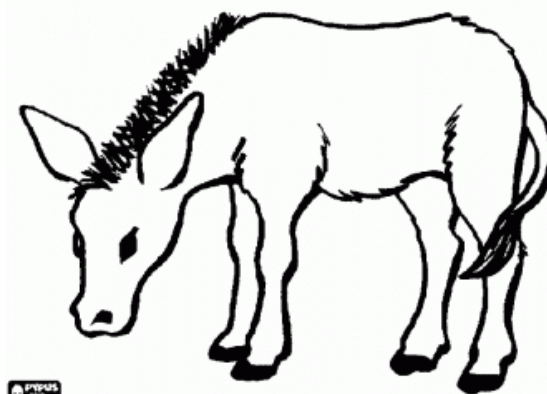
PIPMÁ .com 23

PIPMÁ .com 24

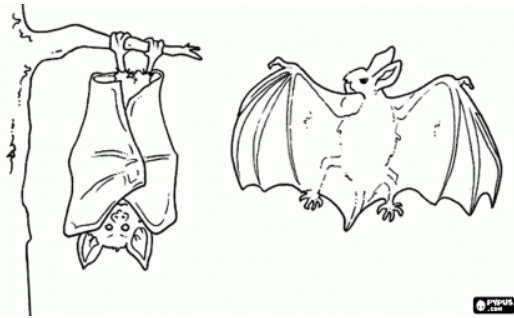

PIPMÁ .com 25

PIPMÁ .com

26

27

28

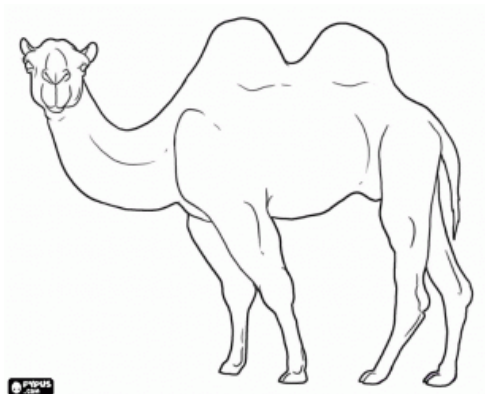

29

30

Pracovní list P2

Spoj pastelkou vyjmenovaná slova tak, jak jdou za sebou.

PÝCHA, PYTEL, PYSK, NETOPÝR, SLEPÝŠ,
PYL, KOPYTO, KLOPÝTAT, TŘPYTIT SE,
ZPYTOVAT, PYKAT, PÝR, PÝŘIT SE,
ČEPÝŘIT SE

PYSK

KOPYTO

PÝR

PÝŘIT SE

NETOPÝR

ČEPÝŘIT SE

PÝCHA

KLOPÝTAT

PÝŘIT SE

PYL

SLEPÝŠ

ZPYTOVAT

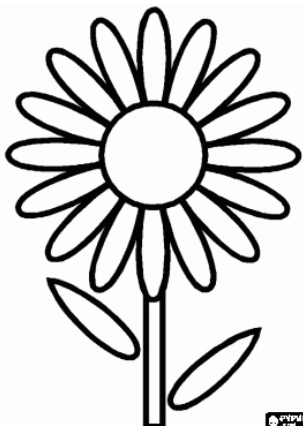
PYKAT

TŘPYTIT SE

PYTEL

Pracovní list P3

Vymysli ke každému slovu slovní spojení. Od vyjmenovaného slova můžeš použít i slova příbuzná.

32

př. PÝCHA

pyšná princezna

PYTEL

PYSK

NETOPÝR

SLEPÝŠ

PYL

KOPYTO

KLOPÝTAT

TŘPYTIT SE

ZPYTOVAT

PYKAT

PÝR

PÝŘIT SE

ČEPÝŘIT SE

Pracovní list P4

Pokus se s asistentem vymyslet příběh, kde použiješ co nejvíce vyjmenovaných slov po p nebo slov příbuzných.

Přiřaď k slovním spojením s vyjmenovanými slovy spojení se stejným významem.

34

PYŠNÁ PRINCEZNA

IGELITOVÝ PYTEL

VELKÝ PYSK

LETÍCÍ NETOPÝR

PLAZÍCÍ SE SLEPÝŠ

PYL NA KVĚTECH

SUDOKOPYTNÍK

CESTOU JSEM KLOPÝTL

TŘPYTIVÝ PRSTÝNEK

ZPYTOVAT SVĚDOMÍ

TEĎ BUDE PYKAT

NA ZAHRADĚ NÁM ROSTE PÝR

PETR SE PŘED NÁMI PÝŘIL

PAPOUŠEK SE ČEPÝŘÍ

OBROVSKÝ RET

KROUTÍCÍ SE HAD

ZAKOPL JSEM CESTOU

ŽLUTÝ PRÁŠEK NA ROSTLINÁCH

ROSTE NÁM PLEVEL NA ZAHRADĚ

TEĎ BUDE TRESTÁN

PLACHTÍCÍ NOČNÍ SAVEC

VELKÝ PLASTOVÝ SÁČEK

NAMYŠLENÁ KRÁLOVSKÁ DCERA

STYDĚL SE, ČERVENAL SE PŘED
NÁMI

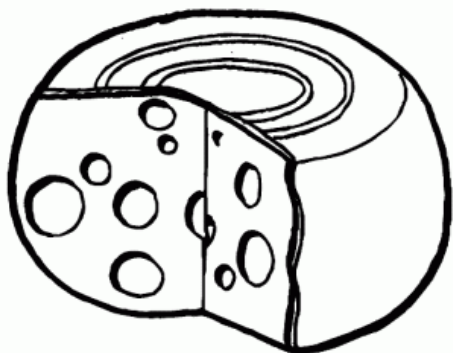
ZVÍŘE S KOPYTY

BAREVNÝ PTÁK SI ČECHRÁ PEŘÍ

LESKLÝ PRSTÝNEK

PŘEMÝŠLET NAD SEBOU

Pracovní list S1

*Najdi vyjmenovaná slova po s
a spoj je tak, jak jdou za sebou.*

35

SYN, SYTÝ, SÝR, SYROVÝ, SYCHRAVÝ, USYCHAT, SÝKORA, SÝČEK,
SYSEL, SYČET, SYPAT

TAPYS

NYS

KEČÝS

AROKÝS

TEČYS

ÝVORYS

LESYS

ÝTYS

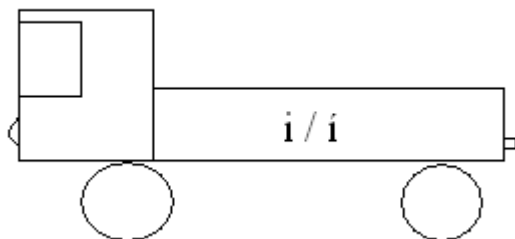
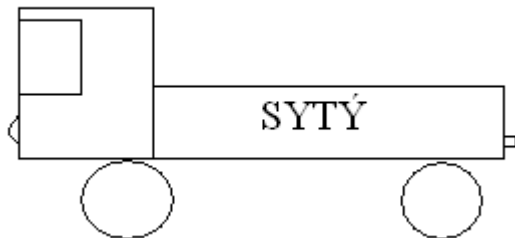
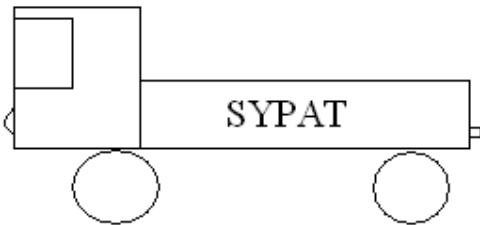
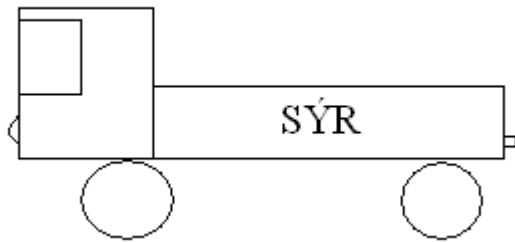
ÝVARHCYS T

AHCYSU

RÝS

Pracovní list S2

Na kamion nalož slova příbuzná ke slovu uvedenému na autě.

SIRUP	DOSYTA	SÝRÁRNA	SYREČEK	ÚSILÍ
NÁSYP	VYSYPAT	MASITÝ	SILÁK	SÍŇ
SÝROVÝ	SÍPAT	POSILA	SÝPKA	SÍŤ
PŘESYTIT	SYPKÝ	NENASYTNÝ	SYROVÁTKA	
SYPEK				

Pracovní list S3

Vymysli ke každému vyjmenovanému slovu větu. Slovo můžeš použít v jakémkoli tvaru.

36

SYN

SYTÝ

SÝR

SYROVÝ

SYCHRAVÝ

USYCHAT

SÝKORA

SÝČEK

SYSEL

SYČET

SYPAT

Pracovní list S4

Najdi v klikatci vyjmenovaná slova, doplň čárky a dej slova do kroužku.

S

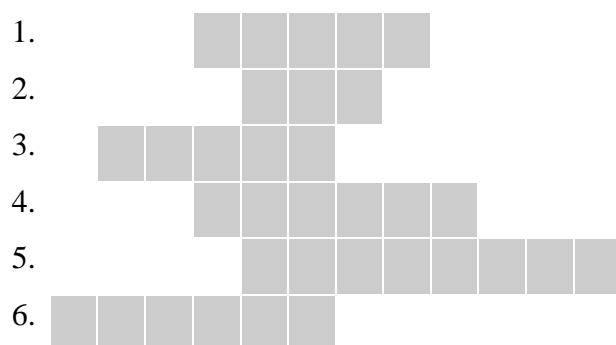
Ý

Ý T Y S N Y S
V O R Y S R
S Y C H R A V Ý U S Y C H A T S Ý
L E S Y S K E Č Ý S A R O K
S Y Č E T
A P Y S
A T

Pracovní list S5

Vyplň řádky dle nápovědy dole a najdi tajenku.

Nápověda:

1 : V noci je na obloze vidět.

2 : Z mléka se vyrábí.

3 : Malý nos.

4 : Když o něco žádám, říkám?

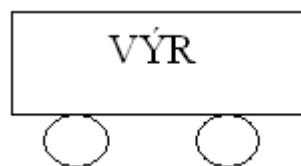
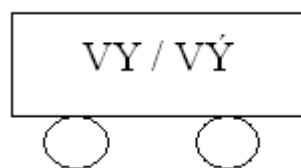
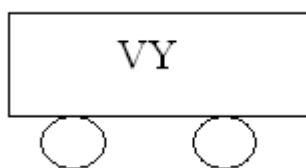
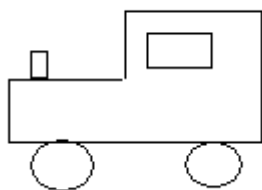
5 : Poslední měsíc v roce?

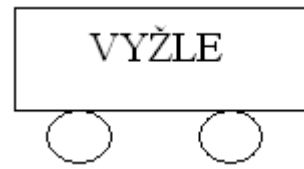
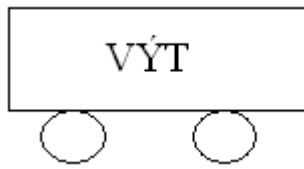
6 : Na stromečku hoří?

Pracovní list V1

Vystříhej jednotlivé vagónky a seřaď je za mašinku podle toho, jak jdou vyjmenovaná slova za sebou.

VY, VYSOKÝ, VÝT, VÝSKAT, ZVYKAT, ŽVYÝKAT, VYDRA, VÝR, POVYK, VÝHEŇ, VY / VÝ

Pracovní list V2

Do vět dopiš vyjmenované slovo po v nebo slovo příbuzné ve správném tvaru., které se tam hodí.

VY, VYSOKÝ, VÝT, VÝSKAT, ZVYKAT,
ŽVÝKAT, VYDRA, VÝR, POVYK, VÝHEŇ, VY
/VÝ

38

Ve škole při hodině nesmíme ... .

Žirafa může okusovat listy přímo ze stromu, protože je ... .

V televizi běžel večerníček o ... jménem Vydrýsek.

V lese zahoukal ... .

Vlci začali ... na měsíc.

Na konci školního roku děti ... radostí.

Staří lidé si těžko ... na nové věci.

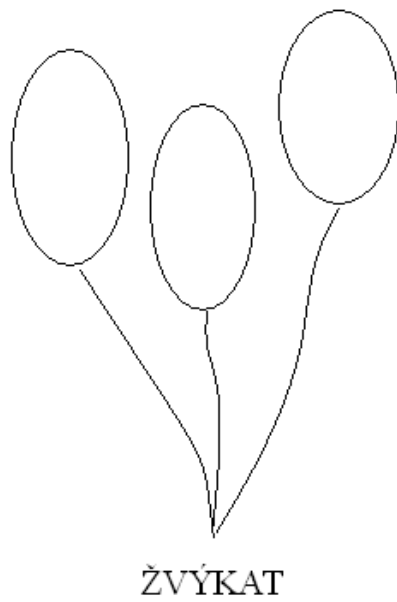
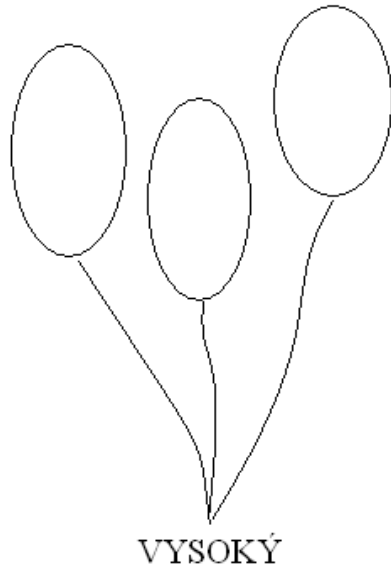
... jste ještě neodešli?

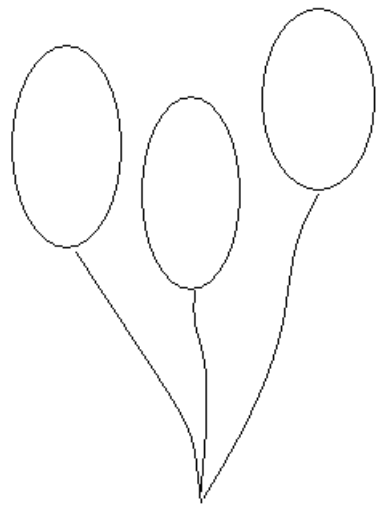
Pes vběhl mezi slepice a v tu ránu začal veliký ... .

Kovář má v kovárně ... .

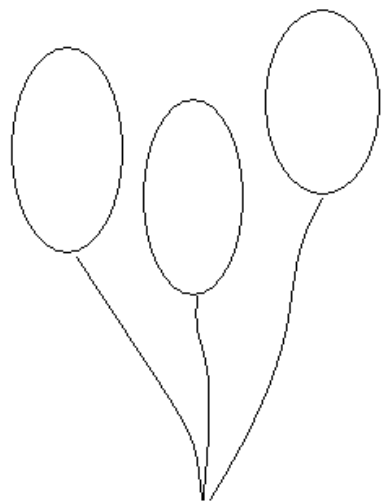
Pracovní list V3

Do balónků doplň slova příbuzná k danému vyjmenovanému slovu.

ZVYKAT

VÝSKAT

Pracovní list Z1

*Seřad' písmenka tak, aby ti vyšlo
vyjmenované slovo po z.*

39

BRZY, JAZYK, NAZÝVAT, RUZYNĚ

RYBZ

AJZYK

AVZÝNTA

NĚUZRY

Vystříhej slova a doplň je do vět podle významu.

40

NAZÝVÁ

BRZY

JAZYK

RUZYNĚ

Eva únavou... .

Chameleon má vystřelovací ... , na který chytá mouchy.

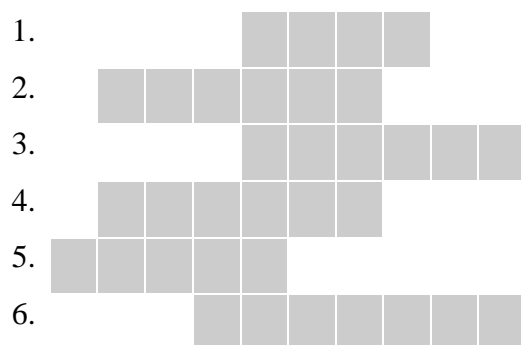
Naše sídliště se ... Máj.

Pražské letiště se jmenuje ... .

Pracovní list Z3

Vyplň řádky dle nápovědy dole a najdi tajenku.

Nápověda :

- 1 : V kině promítají.
- 2 : Maminka hřiběte.
- 3 : Zůstatky od oběda.
- 4 : Léčivé rostliny.
- 5 : Ve vejci je žloutek a?
- 6 : Maminky maminka.

Pracovní list Z4

A	F	W	O	K	Č	I	Z	R	B
M	P	T	K	Y	Z	A	J	Y	I
I	O	C	Z	Í	T	R	A	Q	K
Z	Y	C	Y	Z	Í	V	A	T	Q
J	D	V	Y	Z	Ý	V	A	T	M
K	F	K	L	U	Z	I	Š	T	Ě
E	Z	K	A	M	Z	Í	K	D	A
N	I	B	R	Z	Y	O	X	N	K
I	T	A	V	Ý	Z	A	N	W	V
Z	R	S	Z	P	O	D	Z	I	M

V osmisměrce hledej slova:

zítra

zima

kluziště

brzy

vyzývat

zinek

jazyk

zívat

nazývat

podzim

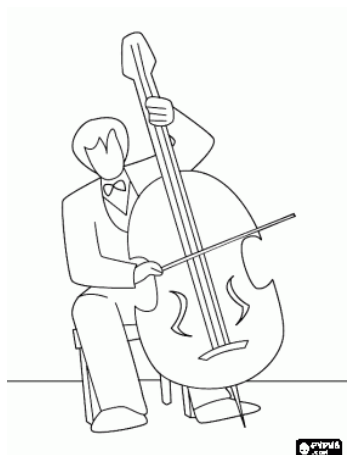
brzičko

kamzík

Metodické doporučení k pracovnímu listu – procvičování 1

Následující dvě strany vytiskněte oboustranně na jeden list papíru.

Pracovní listy – procvičování 1

Slova rozstříhej na kartičky a doplň i/ y. Správnost si můžeš ověřit sám otočením.

41

SM_ČEC	KLOP_TAT	SLAB_KA	S_YNÁČEK
M_DLINA	BRZ_ČKO	KOL_BKA	P_LINA
B_DLENÍ	M_ŠÁK	L_TKO	KOB_LA
L_ZÁTKO	P_TEL	B_LINA	P_SEK
SL_B	M_ŠLENKA	P_KAT	HLEM_ŽĎ
ŽV_KAČKA	ČEP_CE	M_LÁČEK	BRZ_
V_SÍLAČKA	CHM_ŘÍ	B_LÁ	L_ŠKA

SMYČEC	KLOPÝTAT	SLABIKA	SYNÁČEK
MYDLINA	BRZIČKO	KOLÍBKA	PILINA
BYDLENÍ	MYŠÁK	LÝTKO	KOBYLA
LÍZÁTKO	PYTEL	BYLINA	PÍSEK
SLIB	MYŠLENKA	PYKAT	HLEMÝŽĎ
ŽVÝKAČKA	ČEPICE	MILÁČEK	BRZY
VYSÍLAČKA	CHMÝŘÍ	BÍLÁ	LIŠKA

Metodické doporučení k pracovnímu listu – procvičování 2

Hra je určena pro skupinu dětí či pro jedno dítě s asistentem. V případě skupiny předvádí ten, jenž uhodl předešlé slovo a správně řekl i/y.

Pracovní listy – procvičování 2

Zkus předvést dané slovo beze slov. Asistent a ostatní děti se ho snaží uhádnout a ten, kdo ho uhádl, musí říct správné i /y.

KOBYLA

JAZYK

SMÍCH

HLEMÝŽĎ

BABIČKA

MYDLIT SE

ZÍVAT

LÝTKO

Pracovní list – procvičování 3

Oprav popletené věty a doplň i/y.

M_š sežrala kočku.

Hříbě porodilo kob_lu.

V z_mě jsme se opalovali a koupali.

Na hrušni rostou jabl_čka.

S_sel si postavil hnízdo na stromě.

Husa v_la na měsíc.

B_k je tatínek kůzlete.

Zmrzlina se dělá z ob_lí.

Maják je ve městě Litom_šl.

Na p_skovišti si hrají dospělí.

Na klavír se hraje sm_čcem.

Metodické doporučení

Sbírání lístečků

Po určeném prostoru rozházíme lístečky s vyjmenovanými slovy. Děti mají za úkol sebrat všechny lístečky se slovy od určeného vyjmenovaného slova. Můžou hledat samy či ve skupinkách.

Paluba

Modifikace oblíbené hry dětí z Majáku. Děti stojí v řadě vedle sebe. Toto místo se nazývá paluba. Jeden asistent stojí 10 kroků před nimi, druhý 10 kroků za nimi. Když asistent zakřičí některé vyjmenované slovo, musí děti běžet k prvnímu asistentovi. Když zakřičí slovo, které nepatří do vyjmenovaných slov, běží ke druhému asistentovi. Když děti zaslechnou slovo paluba, vrací se na střed. Lze přidávat další činnosti.

Hra s míčkem

Děti si hází míčkem. Pokaždé, než někdo odhodí míček, musí říct jedno vyjmenované slovo. Slova se nesmí opakovat.

Všechno lítá

Variace na známou dětskou hru. Děti zvedají ruce, když slyší vyjmenované slovo. Když slyší slovo, které do vyjmenovaných slov nepatří, nechávají ruce dole. Hra se může hrát na vyřazování. Možné hrát se skupinkou dětí či s jednotlivcem venku i uvnitř.

1. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-kon%C4%9B.html>
2. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-m%C4%9Bsta-avesnice.html>
3. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/?tag=eskymak>
4. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-dom%C3%A1cnost-d%C5%AFm.html>
5. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-r%C5%AFzn%C3%A1-zv%C3%AD%C5%99at_1.html
6. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-r%C5%AFzn%C3%A1-zv%C3%AD%C5%99at_1.html
7. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-v%C3%A1no%C4%8Dn%C3%AD-stromek.html>
8. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-kon%C4%9B.html>
9. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-kv%C4%9Bty_1.html
10. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-kon%C4%9B.html>
11. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-r%C5%AFzn%C3%A1-zv%C3%AD%C5%99at.html>

12. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-kv%C4%9Bty.html>
13. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-velikonoce_2.html
14. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-meteo.html>
15. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-zimn%C3%AD-sporty.html>
16. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-stavby-a-jin%C3%BDch-konstrukce.html>
17. ŠIBLOVÁ, Veronika. *Předškoláci.cz – rozvoj a výchova dětí*[online]. 2007 – 2012. [cit. 18. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/?tag=medvidek&paged=2>
18. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-n%C4%9Bkolik-pracovn%C3%ADch-m%C3%ADst_3.html
19. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-hmyz_1.html
20. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-hmyz_2.html
21. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-p%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD-krajina_2.html
22. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-r%C5%AFzn%C3%A1-zv%C3%AD%C5%99at.html>
23. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-plazi_2.html

24. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-v%C3%A1no%C4%8Dn%C3%AD-cetky_2.html
25. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-%C4%8Carod%C4%9Bjnice-a-%C4%8Carod%C4%9Bj%C5%AF.html>
26. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-r%C5%AFzn%C3%A1-zv%C3%AD%C5%99at.html>
27. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-r%C5%AFzn%C3%A1-zv%C3%AD%C5%99at.html>
28. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-hmyz_2.html
29. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-v%C3%A1no%C4%8Dn%C3%AD-d%C3%A1rky_2.html
30. *Hospodářské noviny IHNED*[online]. ©1996-2012. [cit. 16. 4. 2012]. ISSN: 1213 – 7693. Dostupné z: <http://art.ihned.cz/c1-54285680-nejvetsim-pohadkovym-evergreenem-je-pysna-princezna-ct-ji-pustila-uz-tricetkrat>
31. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-r%C5%AFzn%C3%A1-zv%C3%AD%C5%99at.html>
32. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-kv%C4%9Bty_2.html
33. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-princov%C3%A9-a-princezny.html>

34. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-spojite%C2%A0punt%C3%ADky-velmi-snadn%C3%A9.html>
35. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-j%C3%ADdlo.html>
36. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
<http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-d%C4%9Bti.html>
37. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012] Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-meteo_2.html
38. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-pam%C3%A1tek-a-dal%C5%A1%C3%ADch-a-turistick%C3%A9-zaj%C3%ADmavosti-v-evrop%C4%9B_2.html
39. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-stavby-a-jin%C3%BDch-konstrukce_2.html
40. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-zdrav%C3%AD_2.html
41. OCIGRUP S. L, *Online omalovánky*[online]. ©2011. [cit. 16. 4. 2012]. Dostupné z:
http://www.onlineomalovanky.cz/Omalov%C3%A1nky-n%C4%9Bkolik-pracovn%C3%ADch-m%C3%ADst_2.html